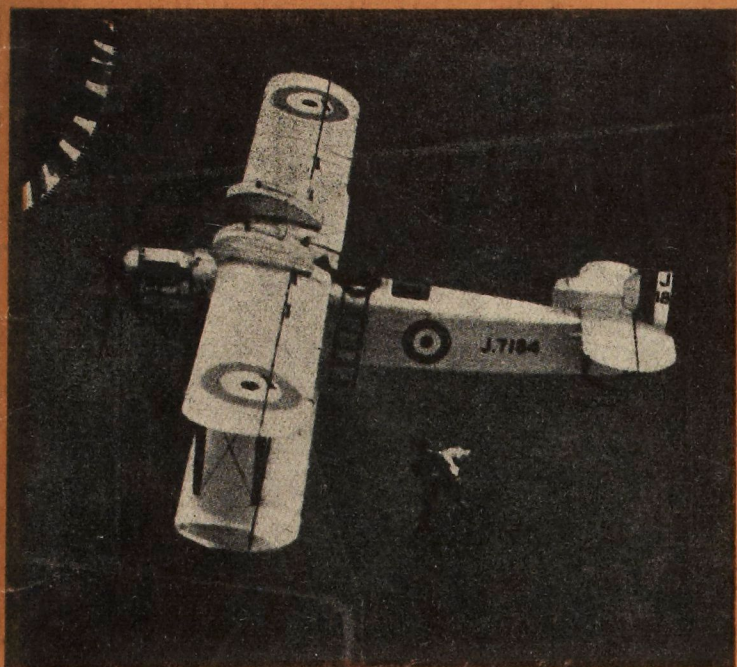

MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI BESZÁMOLÓ

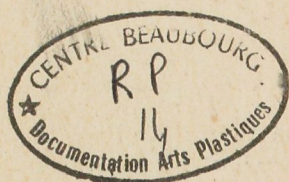
BERICHTE ÜBER LEBEN UND NEUE KUNST

BILAN DE LA VIE SOCIALE ET ARTISTIQUE

**SZERK : KASSÁK LAJOS
BUDAPEST 1927 IV. HÓ
EGYES SZÁM 2 PENGŐ**

DOKUMENTUM

PHÖBUS

KÖNYVNYOMDA
BUDAPEST VI, EÖTVÖS UCCA 31

**Hetilapok, folyó-
iratok, árjegyzékek
falragaszok, meghi-
vók, levélpapírok,
cégkártyák és min-
dennemű reklám
nyomtatványok**

DOKUMENTUM

Felkérjük azokat, akiket a Dokumentumérdekel, vegyenek részt munkájában azzal, hogy rendelkezésünkre bocsátanak a szociális és művészi életet jellemző híreket, statisztikai kimutatásokat, terveket és fényképeket

Wir ersuchen diejenigen, die am Dokumentum Interesse nehmen, unsere Arbeit zu fördern, indem sie uns Berichte, statistische Ausweise, Pläne u. Fotografien aus dem sozialen und künstlerischen Leben zur Verfügung stellen

Nous demandons tous ceux qui s'intéressent au travail du Dokumentum, désireraient en prendre part, de mettre à notre disposition toute nouvelle, statistique ou photographie, caractéristique pour la vie sociale et artistique

WERKBUNDAUSSTELLUNG (DIE WOHNUNG)

Stuttgart, 1927

Egy új kor kezdetén élünk. A jelenlegi viszonyokban a politika és gazdaság vezetői kénytelenek új utakat keresni, hogy az új feladatokat megoldhassák. Az újalakulást még akadályozza, hogy különböző erők egymás mellett, sőt részben még egymás ellen dolgoznak. Még nem találtuk meg azt a módot, mely lehetővé teszi a különböző erők harmonikus együttműködését. Azt a módot, amely az egymás ellen dolgozó erőket együtt dolgozó erőkké változtatja, az erőpazarlás helyébe az erők kifejtését hozza.

Nem csak általában, hanem a lakásépítés speciális területén belül is ugyanezt tapasztaljuk. Az emberek még mindig azt hiszik, hogy régi módszerek mellett kell kitartaniok, ahelyett hogy új eszközök alkalmazásával új fejlődési lehetőségeknek nyitnák meg az utat. Ritkán sikerül új módok szerint valamit ténylegesen is keresztül vinni. A legtöbb esetben csak elméleti vitatkozások lehetségesek és kevés az alkalom, hogy ezeket az új módszereket a gyakorlatban is kipróbálhassuk.

Azt kellene hinnünk, hogy azok, akik a mai lakásinség megszüntetésével foglalkoznak, minden útját a lakásépítés terén a legnagyobb figyelemmel tanulmányoznak. Aránylag azonban még nagyon kicsi ezeknek a száma. Nagy ipari koncernek kénytelenek üzemüket a tudományok legújabb eredményei alapján átorganizálni, hogy versenyképesek maradhassanak. Azok, akik a lakásinség megszüntetésével foglalkoznak, még erősen félreismerik a mai élet követelményeit és lehetőségeit és ezzel a köz érdekeit veszélyeztetik.

A lakásépítésnél az alaprajz megalkotásának problémája a lényeges. Minden ezen múlik. Az alaprajz megalkotásának feltétele a mai ember lakásigényeinek teljes figyelembevétele. Ezeknek a követelményeknek a teljesítésétől függ a lakás használhatósága és jogosultsága.

A jó lakás az, mely a legkisebb terület igénybevétele mellett lehetővé teszi, hogy kényelmesen, praktikusán és minden igényünknek megfelelően élhessünk. A helyiségek száma és nagysága kizárólag a szükségletek szerint alakulhat. Helyiségek szükségesek a lakásra, étkezésre, alvásra, mosásra és főzésre. Célszerűen elválasztva egymástól, az alaprajzon összefoglalva és megszervezve, a legcsekélyebb hely igénybevétele mellett minden szükségletet elégítsenek ki. A kis lakások legpontosabb kidolgozására kell elsősorban gondot fordítanunk, mert ezeknél áll rendelkezésünkre a legkevesebb eszköz.

Minden helyet, még a legkisebbet is ki kell használnunk. Teljesen átgondolt megtervezés mellett kis helyen is kényelmesen és fokozott életigényeinknek

megfelelően tudunk berendezkedni. Előfeltétele az ökonomikus lakásnak a ruha, koffer, edények stb. elhelyezésére szolgáló szekrényeknek, valamint az egész konyhaberendezésnek lehető beépítése.

A belső kiképzésnek leegyszerűsített és célszerű megvalósítása, a főleges dolgok kiküszöbölése a háztartás üzemét egyszerűbbé és könnyebbé fogja tenni.

Mint magának a lakásnak az ujjaalakítása, fontos az építkezési technika alapjainak megváltoztatása is, új konstrukciók és új építőanyagok alkalmazásával.

Az építészetben sokáig nem jutott érvényre úgy az industrializálás és normalizálás, mint az ezekből folyó újabb lehetőségek kihasználása. A munkamegosztás szigorú rendszere minden munkaágban az új követelményeknek megfelelő termelési rendet hozott létre. Az építészet még sokban nem alkalmazkodott a megváltozott viszonyokhoz. Lényegében megmaradt a régienél és nagyrésztben még ma is régi munkamódszerek szerint dolgozik. Ahelyett, hogy mérnökök, kémikusok és az egész ipar oly konstrukciók és anyagok létrehozásán dolgoznának, melyek racionálisabb építkezési módokra adnak alkalmat, az esetleges új konstrukciókat és anyagokat sajátos tulajdonságaik figyelembevételével nélkül egyszerűen a régiek helyébe állítják.

A mi mai követelésünk ez: Új anyagoknak a kipróbálása és a mérnökök új konstrukcióinak alkalmazása. Szerepük pontos meghatározása és alkalmazásuk precizizálása. Legfontosabb ezek közül a száraz montírozás (Montagetrockenbau). A munka helye a gyár és nem az építkezés színhelye lesz. A gyárban készülnek az egyes épületrészek teljesen a külső felszerelésre készen, úgyhogy azokat az épületen pontosan összeállított, előre kidolgozott tervszerint, könnyű szerrel össze lehet rakni. Ily módon az új épület kiszárítása is főlegessé válik és mihelyt elkészült, azonnal be lehet költözni.

Az építés industrializálásának előfeltétele az építési egységek szigorú tipizálása és a részletek normalizálása. A lakóházat és elsősorban a bérházat nem individuális, hanem kollektív nézőpontok alapján kell megszerkeszteni. Az egész ipar kényszerülten a normalizálás felé halad. Újabban a régi kézi iparnál is hasonló fejlődést tapasztalhatunk.

Mint az autóipar, az iparilag előállított ház is a normalizálásnak és a normalizálásnál tapasztalt előnyöknek további fejlesztésével mindinkább tisztább típusú, mindjobban tökéletesebb standarddá fog fejlődni. Ezek mellett — feltevé a helyes organizációt és átszervezést — az iparosra is egy csomó fontos feladat megoldása és értékes munka elvégzése vár.

A stuttgarti „Die Wohnung“ c. Werkbund-kiállításon (1927 júl.-szeptember) bemutatott házak tervezésére és építésére a következő bel- és külföldi építészek szólítottak fel:

1. Prof. Dr. Ing. Josef Frank, Wien	8. Ludwig Hilberseimer, Berlin
2. Stadtbaumeister J. J. P. Oud, Rotterdam	9. Mies van der Rohe, Berlin
3. Mart Stam, Rotterdam	10. Prof. Hans Poelzig, Berlin
4. Le Corbusier, Genf-Paris	11. Prof. Adolf Rading, Breslau
5. Prof. Dr. Ing. Peter Behrens, Berlin	12. Prof. Hans Scharoun, Breslau
6. Dr. Ing. Richard Döcker, Stuttgart	13. Prof. Ad. G. Schneck, Stuttgart
7. Prof. Walter Gropius, Direktor des Bauhauses, Dessau	14. Bruno Taut, Berlin
	15. Max Taut, Berlin

KASSÁK LAJOS VERSEIBŐL

75

Vasat tettem a tűzbe kovácsoltam később négyszer megolajoztam
és eleven gép lett belőle
a te játéktereden élünk gondtalan ábrázatomat mutatom és sokan
vannak akik csodálkoznak rajta hogy megérintesz engem
termékeny föld az én tenyerem s a szemeim megöntözik fénnel
te szereted a tisztaságot
én a tisztaság törvényeit keresem
te örülsz a nagy gyerekeidnek
én vagyok a te legnagyobb gyereked
te barátja vagy a nyughatatlan erőnek
én a legnyugtalanabb erő vagyok akivel eddig találkoztál
meg tudnád magyarázni az életünket ne bajlódj vele
aki benéz a tükörbe láthat bennünket amint kerekeink fölfelé
gurulnak a hegyre
ilyen a mi könnyörtelen életünk
s egyszerűbb ez a víznél amit üvegpocharadba öntök.

76

Virágos fa az én negyven évem fölélbredtem madarak ülnek ágaimon
elmuló napok s emlékeim cserepei esőznek körülöttem
gyertek közelebb ti is eltitkolt kedveseim hogy megérinthesselek
benneteket miként a jólformált tárgyakat megérintem
nem az érzelem játéka ez nem is a költőé akit behunyt pilláim
alatt ringatok
erre uszik a hal hogy meggyujtsa előttem a tengerek zuhatagait
kongó harangok menetelnek életemmel
s mégis itt vagyok álmaim kocsiában most átmegyek az
éjszakán
feleségem meleg bor előtt ül vörös-fekete mellényében amit én
terveztem
mostoha gyerekeim megnemirt levelei hevernek szívem fölött
sötét falak mögött hevernek szegények
de azért ne felejtjük el hogy kocsmában vagyunk
egy fiatal építész menyasszonyával táncolok.

EURÓPA FEJLŐDÉSI LEHETŐSÉGEI

A régi kultúra hanyatlása, a régi társadalmi rend széthullása Európában tagadhatatlan tények. — Amerikában és Oroszországban ismerhetők fel azok a szélesen megalapozott kísérletek, melyek lehetőséget nyújtanak arra, hogy az európai káosz két szélén új társadalmi rend és új kultúra keletkezzék. — Amerika és Oroszország, e két hatalmas szellemi komplexum. zsákuccába szorítja, halálra öleli az európai individualizmust.

Amerika és Oroszország, mindegyik saját módja szerint kollektív berendezkedés kialakításával kísérletezik. — Amerika és Oroszország tudatos akarásaikban bármily ellentétesek, a XX. század egyetlen eleven mozgalmának kétféle kifejezői. Egyedül bennök mutatkozik meg az, ami korszakunk valódi mozgatója. Tulajdonképeni tendenciájuk és lököerejük az individuális életformák és világnézet ellen irányul. Az embertömeg megett, mely Amerikából Európát ízlésével, életének formáival, gazdasági és kulturális termékeivel meghódítja, a kollektívizmus áll ép oly fenyegetően, mint az orosz törekvések mögött. Teljesen szándéktalanul, mitsem sejtve ássa alá gazdaságilag és kulturálisan az amerikanizmus a polgári individuális életformákat, hogy ezek romjain a kollektív ideának csináljon helyet.

A polgárság politikai és gazdasági reprezentánsai igen nyugodtan veszik az amerikaiasodást, sőt a polgári világrend megerősödését várják ettől. Az oroszok elleni védsáncnak tekintik. A polgárság kulturális és szellemi reprezentánsai azonban inkább félnek Amerikától, mint Oroszországtól. Ezt az állásfoglalást az az etikai tartalom, az a vallásos és morális tendencia eredményezte, mely a nagy orosz írók műveiből szuggerálódik. Az orosz néplélek vallásos mélységeinek, erkölcsi tartalmának puha, meseszerű beállítása nyugtatják meg az európai intellektuellt. Az új amerikai polgárság politikai konservatizmusa ugyanígy hat. Amerika ma még politikailag a világ legreakciósabb része, az éig nőtt kapitalista individualizmus világa, hol a szocializmusnak nincs hatalma, hol az emberek minden törekvése a polgári kapitalista életformák céljainak elérésére, a polgári élvezetek megszerzésére irányul. Mindezt tekintve merészségnek tűnik fel az amerikanizmust és az orosz kísérletet egy lélekzetre ugyanazon mozgalom kifejezési formáinak nyilvánítani. — De a tény az, hogy a két országban ellentétes okok szomszédos, rokon eredményt okoztak. Legfeljebb ma még felismerhetetlen a kollektívizmus-hoz vezető két irányzat egysége.

Fülöp-Miller könyve — bár tendeciózus és alacsony szellemű és csupán instruktív értékű — fogalmat nyújt mégis arról, hogy Oroszország és Amerika, bár ma ellenségesen viselkednek egymás iránt, holnap egészen közel fognak kerülni. — A figyelmes olvasó megállapíthatja a fenti könyvből, hogy a nő helyzetét, a gyermeknevelés módszereit és jónéhány egyéb szimptomát tekintve, a világ e két legmodernebb államában sok hasonló fontos dolog történik.

Az amerikai kollektívizmus **fejlődés** eredménye és gazdasági, nemzeti, sőt kulturális természetű. Az ipari termelő folyamatok typizálása, az ipartermékek standardizálása typizált, egyformán lakó, egyformán öltöző, egyformán gondolkozó és élő embertömeget eredményezett.

Kétségtelen, hogy az uniformizozott amerikai emberiség érzésben, akarásban, gondolkozásban, belső dispozicióiban kollektívebb, azaz egységesebb, jóközépszerűen sablonizáltabb, zártabb, mint bármely más társadalom, az orosz se véve ki. — Elérte azt a standardot, melyben minőség és mennyiség, szellem és szám más-képen sehol még nem talált formában egyesül. A nívó szellemi alacsonyosságának ellenére ez a standard az élet vitelének és formáinak tekintetében az átlagosan legmagasabb nívó, melyet eddig sok milliót számláló embertömeg egyszerre elért.

Egészen bizonyos: Amerikában egy jövőbeli embertípusnak, egy elkövetkező társadalomnak körvonalai mutatkoznak meg ma elsőízben. A jövő kollektív államának tagjai valószínűleg erősen hasonlóak lesznek ehhez. Mióta az amerikai munkást csupán a célszerűség szempontjai szerint megalkotott otthonával, házával, Ford kocsijával ismerjük, elképzelhetjük amazt is. A kollektív társadalom egyede nem ijesztő anarchista többé a képzeletünkben. A proletáriátus uralmát ezelőtt úgy képzelte el a polgár, hogy az az anarchia ijesztő állandósítása lesz, kulturális nihilizmus, képrombolás, primitív, kultúraelőtti állapotokba való visszaesés. E kép gyenge valószínűségét végleg megdöntötte az amerikanizmus.

Az alap, melyen a jövő kollektív élete megvalósul, az amerikai életesmény. — Ennek tartalmát többoldalú modern technikai berendezettség igénylése, tökéletes higiéné, egyszóval a **civilizáció** képezik.

A XVIII. századbéli arisztokrata ugyanazt a hideglelést érezte, mikor a XIX. század megmutatkozó polgárára gondolt, melyet a polgár érez ma a XX. század kialakuló emberének láttára. És a Bastille ostroma óta, a mob trianonbeli rombolásai óta kétségtelennek látszik, hogy egy csodás, formailag alig túlszárnyalható kultúra tűnt el végleg. Először csak a polgári patriciális század egyszerűbb formáinak adott helyet, mely formák az 1760-as arisztokratának elfogadhatatlannak és lesajnálónivalónak tündek fel. A mai polgárság is ezt érzi azokról az életformákról, melyeket az új embertípus kialakulása hozna, akár az amerikai formában. Színházát, irodalmát, szellemes társasági életét, kultúrájának nívóját félti a mozi-tól, boxolástól, a fociból, jazztől, melyekben nyers, szellemtelen, nehézkes élvezeteket, az ember visszaesését látja. De ahogy a polgárságnak az arisztokrácián vett győzelme emberek szélesebb rétegeinek biztosított, szabadabb, méltóbb, emberibb körülményeket, ugyanígy a jövő formái még többeknek adják majd meg az életlehetőségek tágabb kereteit. Az európai átlagpolgár élete már ma primitív, kényelmetlen, higiéniatlan, gyakran egyenesen érdemtelenül megalázó az amerikai átlagmunkásokéhoz képest.

Az orosz kollektívizmusnemfejlődési és gazdasági okok lassú eredménye, hanem forradalmi és politikai vívmány. Az orosz mozgalom az egyetlen **tudatos**, akart megvalósítása a kollektívizmus fogalmának. A tömeg boldogulását, elégedettségét, gazdasági és társadalmi uralmát helyezte az egyén boldogulása, elégedettsége és uralma elé. Az egyén dolga, hogy boldogulását az általános boldogulásban megtalálja. Az orosz nevelési munka célja az, hogy az egyént lehetőleg gyorsan kollektív emberré képezze.

Polgárialatlanítás, egyénietlenítés a cél. Oroszországnak az industrializált, gépiessé tett, taylorizált Amerika a példája. Az amerikai civilizáció elérése a mai Oroszország legerősebb vágya. Amerika arra vállalkozott, hogy a XX. század nagy problémáját, a termelést és a táplálék elosztását a termelés szabályozásának útján oldja meg. Oroszország ugyanerre törekszik, de az elosztás szabályozásával kollektív úton. Mindkét kísérlet súlyos mulasztásokat tárt fel és problémákat érlelt meg, melyeknek a megoldása a közeljövő feladata. Az orosz kollektívizmus a vesztes háborúból indul ki, az amerikai a győzelemből. Amerika a gazdagok egységét, Oroszország a szegényekét érlelte meg. Az orosz mozgalom nem gazdasági, hanem történelmi fejlődés produktuma. Erőszakos és experimentív. Nyugat történetének, sőt talán az egész világtörténelemnek legnagyobb, jelenleg legjelentékenyebb próbálkozása.

E kísérlet az amerikanizmus nélkül, technika és civilizáció nélkül kilátástalan volna, ahogy az amerikanizmus sem teljesebb új társadalmi és gazdasági renddé nélküle.

Oroszország kényszerrel polgárialatlanít politikailag, szellemileg, társadalmilag

és a nyugati civilizációbeli küldetését látja ebben. Amerika kényszer nélkül, de akarva-nemakarva új embertípust teremt: a „babbit”-ot, aki maga a kollektív ember, bármily szabadnak és individuálisnak is tűnik fel önmagának. Tömegember, ahogy Oroszország álmodja meg: uniformizott, sablonizált. Erkölcsében, tömegcikkeinek használatában, áruházcivilizációjában minden egyéniességtől mentes.

Fejlett, civilizált életszínvonalat biztosítani a tömegember részére, ez Amerika küldetése a nyugati civilizációban.

Európa, a harmadik történelmi faktor szilárdan kitart a történelmi polgárság, a külön egyéniség kultiválása mellett. Ez az individualizmus, mely a kereszténységnek, az arisztokratikus és monarchikus rendszernek és egy fejlett szellemi és művészeti kulturának terméke, szintén kísérlet. Kísérlet arra, hogy az élet problémáját minden egyes egyén maga oldja meg és ezen a lassú, középkori úton jussunk valamilyen közösséghez. E közösség igen fejlett szellemi, erkölcsi nivójú és főleg előkelő legyen. Európa történelmi individualizmusa, intellektuelleinek harciriadója nem más, mint a kor reális tényeinek és követelményeinek kellő meg nem értése.

A háború után Európa egyideig Ázsia felé kacsintgatott, honnan a vallásosság elmélyülését, egyéni kulturát várt. Később azonban engedett a gazdasági szükségszerűségeknek. Ma pedig elérkezett az amerikaizálódáshoz. Másoldalról helyzeti és gazdasági okokból Oroszország felé tájékozódik.

Európának be kell látnia, ha Amerika és Oroszország között élni akar, be kell kapcsolódnia az élet elevenebb ritmusába, részt kell vállalnia a világ tudatos társadalmi átalakulásában.

Irta: *Paul Wengraf* Wien. — Fordította: *Forgó Pál*

A Z Ú J Z E N E K É P V I S E L Ő I

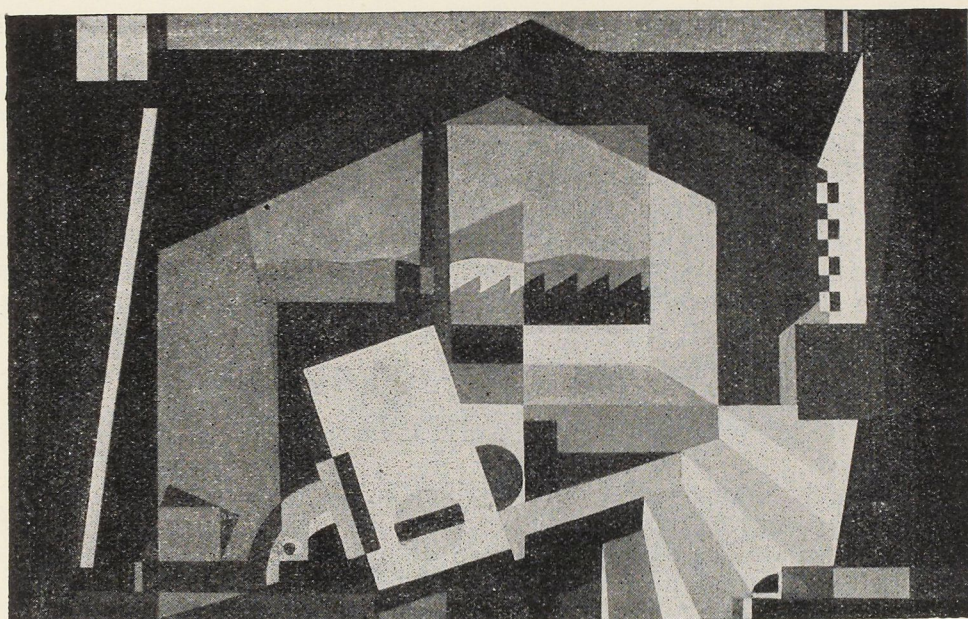
A hiperexpresszív korszak lelki pollúcióit szükségszerűen és hirtelen főlvaltja a tartózkodás, a tiszta forma, az objektivitás törekvése. A magán-ének lehetőség szerinti kiküszöbölése s az individuálisnak nagy mértékű megszorítása lesz célja. Azon fáradoznak, hogy a dolgokból induljanak ki és ne az énből. Öselemek válnak egyszerre fontosakká. Tiszta, logikus, a legjobb értelemben konstruktív beállítás teremthetik meg. A harmónia- és a melódia-problémák ellényegtelenülnek. A nagy gépek érverésében új ritmikus lehetőségeket fedeznek föl. Az elektromos erőközpontok skandalása, a hatalmas acél-konstrukciók mágikus pontossága, a kapcsolótábla szimboluma művészi élménnyé válik. Az alkotást nem határozzák meg többé az ember legprivátabb szükségletei, hanem azon energiája, mely a veszélyes magasszültségekben, egy emeltyű kauzalitásában rejlik. A műalkotás arca, mely eddig torz, extátikus, szemérmetlen volt, keménnyé, tárgyilagossá és transzcendenssé válik. Abban a mértékben, ahogy az objektum fontossá lesz, veszít az én a jelentőségéből. Fölfedezik az „objektiv” zene — az ucca dalának szépségét.

Az út ehhez a zenéhez Igor Stravinskyn vezet keresztül. Már egy egészen korai művében, az „Oiseau du feu”-ben kísért ez az acélos ritmus. Ezután következtek: „Renard”,

„Petruska”, „Sacre du printemps”, „L’histoire du soldat”. A kamaraorchester számára írott Rag-tíme és Piano Rag Music, az új korszak klasszikus művei. A tárgyizene francia művelői: **Georges Auric**, **Darius Milhaud**, **Francis Poulenc** — közvetve Stravinsky tanítványai. **Alfredo Casella**, a legkiválóbb fiatal olasz zenész, szintén az ő hatása alatt áll. **Paul Hindemith** legújabb kamaraművei közel állnak Stravinskyhoz, anélkül azonban, hogy elérnék. Csak egy név mutat tovább ebben az irányban, mint Stravinsky: az amerikai **George Antheil**, Ernest Bloch tanítványa.

Antheil stílusa máma a legvitálisabb poliritmikus homofonia. Amorfi, mereven ritmikus tömböket szegez egymással szembe s az egészet egy mesészerűen tiszta, kristályos formában olvasztja össze. Ami a melódiát illeti, az orosz, magyar és amerikai népdalok banális monotonijából indul ki. Követelése (melyet teljesít is) az elementárisan ritmikus zene. Küzd az atonalisták hiperszenzibilis dekadenciája ellen. Gépritmusok formálását magától értetődőnek tekinti és minden szentimentalitást abszurdumnak bélyegez. Művei közül megemlíti a következőket: „Jazz-szonata”, „Tűzijátékok és profán keringők”, „Aeroplán - szonáta”, „Mechanizmus”, „Interrhythmic”.

H. H. Stuckenschmidt

Prampolini: Színház

NO, — MIT SZÓLSZ FREILIGRATH? (Vagyis: Csakis párhuzamosan, gyermekeim!)

Copyright by Hungarian Plays

Abarbanel (cement, beton): Milyen ember az én nagybátyám?

Freiligrath (töltények, fegyver, aggancsok): Koszlotos!...

Abarbanel: Azt mondd meg, még egyszer, hogy milyen ember az én nagybátyám?

Freiligrath (a fülébe): Egy bűdös szót nem értek az egészből... Isten bizony!

Abarbanel: Ehhez ragaszkodom!

Freiligrath (kiált): Segítség! (Viaskodnak.)

A kocsmáros (benyit): Was segítség?... (Élvezőn:) Ein Gesindl!... Geh' fieri! (Kimegy.)

Abarbanel: Ismétlem, az én nagybátyám már meghalt...

Freiligrath: Meghalt? — Ja úgy!

Abarbanel: Most pedig arra felelj: De szép szolidan! Köteles vagyok-e én a nagybátyám nevenapját megünnepelni? Igen, vagy nem? Érts meg engemet, — ha valaki már egy halott ember...

A gyilkos nő (lepelben, törrel fehér keztyűs kezében végigmegy a színen. Fejével bólogat. A tekintete beszél): Bezzeg... amíg nálam voltál, az én kezemben, — ez nem volt kérdés! Mindenki nevenapját megülted, — értesz engem? Rend volt! (Kimegy.)

Freiligrath: Te, — ez reád vadászik! (Nevet.)

Abarbanel: Mit csináljak? Ha ez a sorsom? (Szeliden, szomorúan, mint egy orrszarvú, kettőt bólint.)

Freiligrath: A sorsod? Most értelek. (Közelhajlik:) Most, látod, egy csöppcsekét feléd hajolt a szívem! (Szünet. Iszik.) Én erdész vagyok.

Abarbanel: Ez a Komócsy Paula. — Igen. (Szünet.)

A gyilkos nő (fehér lepelben visszajő. Vele egy tapasztalatlan leány, névszerint Anikó.)

Anikó: Azt álmodtam, hogy együtt sarlóztunk... sok-sok rezedá nőtt a mezőn... És magácska... de mondjam-e, édes Paulikám?

A gyilkos nő (szigorúan összevonja szemöldeteit.)

Abarbanel: Egyszerűen nem nézel oda! És kész. Én nem ismerem, nem volt vele dolgom. Mi az a kis testi érintkezés? Már el is felejtettem...

Freiligrath (nézi a nőt): Die Paula, — die grossartige!...

A gyilkos nő (szigorúan): No és?

Anikó: Maga sarlóval elvágta a lábamat... De mind a kettőt... Képzelse! — (Szünet. Tehetetlenül): Mit jelentenek álmok?

A gyilkos nő (gondolkodás után): Maga túlsokat vacsorázik.

Anikó (ijedten): Ez igaz.

A gyilkos nő: Mit jelentenek álmok? Ha nem alszunk, nem álmodunk... (Felkiált:) Rajta!

Anikó (gyorsan és ügyesen kést dőf Abarbanelbe).

Freiligrath: Segítség! (Kiugrik az uccára.)

Abarbanel: Beteljesült a sorsom. — Ez jó. (Meghal.)

A gyilkos nő (ráül az áldozat hasára): Megálltam a boszúmat... (Ott ül.)

Anikó: Mondja meg neki...

A gyilkos nő: Mit ér? Nem hallja...

Anikó: Most boldog legalább?

A gyilkos nő (ott ül): Megálltam a boszúmat. (Szünet.) Ez igaz...

Anikó (félénken): No és?

A gyilkos nő: Semmi. (Szünet.) Nézze csak! A lelkemnek jó volt, — akkor! De most? — Én mondom magának, semmi értelme ilyet csinálni... Tanúljon!

Anikó (ijedten): Akkor miért csináltam Paulinkám? — Én csak magának akartam...

A gyilkos nő: Látja, a test az nem ilyen, — ami annak kell, abban van valami legalább, hogy is mondják csak? — Razum...

Anikó: Mi az, hogy razum?

A gyilkos nő: Szlávul...

Anikó (kedvetlenül): Ja úgy? (Szünet.)

A gyilkos nő: De a lélek, az bolond! (Szünet.) Húzza ki azt a ronda kést...

Anikó: Aki meghalt, az meghalt, — nem igaz? (Kihúzza a kést.)

Rendőr (bekiált az ajtón): Alkonyodik...

Anikó (rémülten): Jaj ki volt az, ki volt az?

A gyilkos nő (felállt): Istentudja... (Furcsán mosolyog.)

Anikó: De oly furcsa volt, mikor elvágta a lábam... Sarlóval, — képzelse... (Halkan:) Mondja csak, nem fog elárulni?

Nagy tömeg (beront): Hol van Abarbanel? Építész volt! A legjobb ember!...

A kocsmáros (benyit): Ja freilich! Nőszemélyek? Hova gondolt maga? Azt hitte, a Fixl-bácsinál ez is megy? (Ráncigálni kezdi Anikót.)

Anikó (sírósan): Maga hagyjon engem!...

Valaki (letérdel és csókolgatni kezdi a halott cipőjét. Általános megdöbbenés).

Kórus: Halál reájuk. Úgy van!

Ellenkórus: Gyilkos nők! (Szünet.)

A gyilkos nő (Anikóra mutat): Ő volt!

Anikó (kétségbeesve): Én?

A halott (felemelkedik, — túlvilági mosollyal): Egy kis testi viszony, — az igaz... Lehet, hogy rossz ember is voltam. (Diadallal.) No, de hol van az ma

már!? — Hála Isten!

Egy pap (előlép): Hol van fiam? . . .

A halott: Tudom is én! Messze! Ilyen kicsi a dolog — pakatell!

A pap: És mi az a „ma már?”

A halott: Az örökkévalóság, lelki atya! Egy nap az egész. — Kifutja mi?

(Kisértetiesen nevet. Visszahanyatlik.)

A pap: No lám. — (Vizsgálja:) Ennek még most is arckifejezése van, testvéreim, — holott lelke nincs . . . Legjobb ilyenkor, ha imádkozunk . . .

A tömeg (felzúdul).

A rendőr (előlép): Komócsy Paula, — te fogoly vagy!

A gyilkos nő: Maga tegez engem?

Kórus: Halál reá, biztos úr!

A gyilkos nő (Anikóra mutat): És ő?

A rendőr: Meglátjuk. Majd a fogalmazó úr dönt. Gyerünk.

Függöny.

A bíró: Add elő a védelmedet, te ártatlan leány . . .

Anikó: Ő azt mondta: „maga sokat vacsorázik” . . .

A gyilkos nő: Én mondtam? Én azt mondtam: Ne aludjunk, nem álmodunk . . .

Maga csak olyan Mariska marad már, ha ötven éves lesz is . . .

A bíró: Figyelmeztetem, hogy a bíróság előtt nincs előkelőség . . .

A gyilkos nő (ijedten): Jaj, majdnem elfelejtettem . . .

A bíró: A bíróság visszavonul. (Kimegy.)

Köszirt (magában beszél): Nézd meg azt. Az egy ember, — törvényszéki elnök. És én? Bab a levegőben . . .

Szilvássy (egy másikhoz): Nézd, milyen kevélyen hordja a nyakát. De igaza is van. Szerkesztő. Én pedig? — Negyven éves vagyok . . .

Köszirt (elszánja magát, gúnyosan): Á — a Szilvássy úr!

Szilvássy (gőgösen): Jó napot szerkesztő úr. — Megkaptam a nagytrafikot . . .

Köszirt (rosszkedvűen): Gratulálok. (Mosolyog:) Még ugyan nem vagyok kormánytanácsos. De a barátom, hisz ismeri, — magántanár lett . . .

Szilvássy: Hallatlan!

Köszirt: És amellet, — hogy tud az görögül! . . . Egy orvos!

A falak: Hallatlan!

A költő: Milyen jó maguknak. Maguk mind előkelő emberek. De én? Nézzenek csak ide . . . (Csúnya sebeket mutat) Rendkívül undok vagyok! . . . Nem?

Köszirt: Hja — aki költő . . . (Mosolyog.)

Egy ember (fel-kijár): Miklós, biklós, ereve kıklós, jajseve Siklós . . . (Csend.)

Szilvássy (undorral): Hallja, hogy elzsidósítja a szöveget?

A költő: Nem az a baj, — hanem a talmudista gondolkozás Uraim. Nem elég neki, hogy Miklós . . . Forgatja: Miklós Biklós, — hallják? A törvényszék elnökén jár az esze, — kicsinyli . . .

Szilvássy: Vagyis lerombolja, ami hála Istennek adva van, — a tekintélyeket . . .

Köszirt: Hiszen maga is zsidó! . . .

A költő: Hja kérem, az ember azt utálja legjobban, aki közel van hozzá . . . igazam van? — Freud szerint egy kis testi érintkezés végett . . . (Kuncog.)

Szilvássy: Ezzel a zsidóval? (Kacagnak.)

A gyilkos nő (mintha vajudnék): Látja, ami nekem jaj, másnak csak nevetség . . . Látja, ezért is beszéltem én rá magát, — legyen másnak is jaj! . . .

A költő (odafigyelt): Ezt feljegyzem! (Jegyzés közben magyaráz a gyilkos nőnek) Ez azért van kérem, mert az események egy szinten vannak . . .

Egy ügyvéd (arramenőben): Csakhogy viszont a költészet nem rongyszedés, poéta úr! . . .

Egy orvos (félhangosan): Pokula narbiusz . . . (Szünet)

A gyilkos nő (kezeit gyötörve): Még be fognak zárni, — megérem . . .

Anikó: Mit bezárni? Lát maga még különbet is! . . .

A falak: Felakasztanak!

A gyilkos nő: Felakasztanak? (Rémülten néz maga elé.)

Anikó (maga elé): Én pedig csak áldozat vagyok . . . (Szünet.)

A bíró (bejön): A törvényszék magát halálra ítéli. Vágják le a fejét . . .

Egy hang (halkan): Kicsit megrövidítik, — igaz?

A gyilkos nő: Jogom van még egy miatyánkra?

A bíró: Jog? És szokás. De lehet . . .

Anikó (reménykedve): És én?

A gyilkos nő: Elfelejtettem a miatyánkat . . .

A tömeg: Hallatlan!

A bíró: Akkor le vele! Mint egy almát! (Megragadják. Lefejezik.)

A fej (vidáman): Hegyeket látok! (Gurúl.)

A bíró: Uraim! Az élet útjai kétfélék. Az ember vagy tisztességes . . .

Kórus: Vagy gonosz . . .

Ellenkórus: Válasszatok! . . .

A bíró: Úgy van Uraim . . . Ezzel az ülést berekesztem. (Kifelé megy.)

A pap: Ámen.

Hangok: Éljen az elnök!

A szolgál (lassan): A méltóságos Bobaj Miklós, kúriai bíró úr!

A bíró (szerényen): A nevemet hallom említeni . . . (Rászánja magát és kiszalad az édes zene elől.)

Anikó: És én? Meg se büntettek? Ez megint csak baj . . . (Szünet.)

Égi szózat: No, Freiligrath, — mit szólsz?

Freiligrath (aki addig a pad alá bújva hallgatózott, felemelkedik): Gyere hozzám, ártatlan angyalom! Szakállam van, erdész vagyok. Az utolsó ingedet is lecsalom rólad rejtélyes mosolyommal . . . Meztelen leszel. — de baj az? (Csábítóan): Mert akkor aztán . . .

Anikó: Én félek magától . . . Oly szép fogai vannak . . .

Freiligrath (csábítóan): Hiszen a barátom gyilkosa is vagy, — hát nem jó lesz neked nálam? Cement, — beton, megint csak cement és beton, — mi az neked? Idegen világ. De én? Erdész vagyok, — gondold meg, — lyrai természetem van . . . (Karonfogva elmennek.)

A költő (sóhajt): Haj, haj . . . mindenkinek van, amivel nőt fogjon . . . Csak én állok itt ezekkel a súlyos gondolatokkal . . . (Fejet csóvál) Súlyos gondolatok! (Kimegy.)

Köszirt és Szilvássy (egymás nyakába borúlnak): Mi ketten nagy emberek vagyunk . . .

A szolgál (a levágott fejet próbálja a személtlapátra hengergetni): Gyere má'no! Ki látott ilyet? (A fej visszagurúl): Látják, az ilyen lehetett életibe is. Akaratos volt. Hogy ő majd megmutatja, hogy igenis! — Ő nem hagyja az embert a maga útján, — hanem igenis, ő beleüti az orrát . . . Beste no! (A fej legurúl a lapátról.) Akaratos egy személy! (Cigarettára gyújt. Szünet.)

A rendező (előlép): És így tovább gyermekeim . . . (Nyájasan meghajol frakkjában.)

(Függöny.)

FÜST MILÁN

ILLYÉS GYULA VERSEIBŐL

VOILIERS

pour Paul Éluard

Ni ceci, ne celà. Ni les feuillages secs
De ses sourires fanés, ni les vapeurs d'automne
Des paysages fatigués de tes rêves matinaux
N'arreteront plus le coeur qui se laisse rouler

Le coeur qui s'endort dans un pays plus lourd
Que tous les lourds soupirs de cruels messages
Roule impassible aux flots amers des draps
Flots amers des nuages vers l'avenir des eaux

Dans un pays profond profond pour les yeux
Saisis par les souvenirs d'un départ sans adieux
Sans larmes sans au-revoir

CSEENDBEN

Bucsu nélkül akik az esőbe kiléptek. Az éjből visszaverődő
refrén. Ez a hullám! Fölemelkedem. A szoba emlékké hull szét.
Ő intett felém!

A város ég —

Az ablakon át látom a menetelőket —

a le-lebukó zászló, az üszkös fejek, a felemelt kezekből kilobbanó
láng, a szél zátonyain a távoli akasztottak, a pörkölődő reggel!
a közelgő lábdobogás

A fénylő puskacsövek

Es ez a kiáltás, mely magával sodor.

HAJNALI FENY

A Váci-út és Hungária-körút szögében, egy kis uccában, melyen
hajtószíjak és csövek folynak át, melynek most minden kijáratát
elzárta az éj, egy nyomoruságos szegény közben — a Csongor-
uccában — egy ember közeledik mosolyogva felém. „Kitartás”-
mondja, — „rögtön itt a tenger” és hátra mutat. — Valóban, az
ucca végén vörös vitorlákkal gyors bárkák rohannak, alattuk sistereg
a víz, a korom, a kormos ablakokból kiáradó füst. A part felé

szaladok, most látom lovasok ezek a bárkák, zászlóikat vettem égő vitorláknak. A patkók hányják a havat. De miért nem állnak meg? — „Szót se erről” — mondja az ember, most ismerem meg: barátom ez, akit megöltetek és fülembé sugja a titkot. — Hurrá! forgok az örömtől, átölelem barátomat, egymás szemébe nevetünk, kezet fogunk, egy kard markolata marad a kezemben.

SZÁMÜZETÉSEM MÁSODIK KESERŰ ENEKE ÉJ

szíven folyondár ami léghuzat
vagy távozó hajó hegyeink fölött
nehéz dala száll
nehéz dal hajlik a füstölgő lámpa
szívéből szívedre a nehéz ág

a kapu előtt már valaki vár
a síkos égekbe foszló út elején
míg melled szomorú térképein én
a siető lépteket hallgatom

az éj bokrai közt menekülő léptek
a menekülőt az éj forrásához viszik
magányosság síkos örvényeihez hol
perceket számláló véred hullámain
út foszlik el felhő távozó hajófüst

● ●
Minden ami veszendő! Gyorsan veszítsük el.
A vér nehéz, a szív, a kéz, a száj —
De könnyű fej
Vár a csönd kikötőiben

Tél hozza csengő késeit
Minden lehull —
Magunk vagyunk —

Mindent szabad
mint a szerelmeseknek az éhezőknek
bebörtönzötteknek a menekülőknek a szélben
a meztelen füstnek

SZABADSÁG HAVA, MÁRCIUS!

Kina 1927

KOMMENTÁR NÉLKÜL

„A múlt év folyamán a Baranya-megyei Sásd községben a jegyző egy alapítandó egyesület céljából gyűlésre hívta a falu lakosságát. A megjelentek közül Nagy János, 42 éves gazdálkodó élesen kikelt a tervbevett egyesület ellen. „Ez megint csak arra szolgál, hogy lehúzza rólunk a bőrt. Különben is — fejezte be szavait — minden kővér embert fel kellene akasztani.” A pécsi törvényszék bűnösnek mondta ki Nagy Jánost és **osztály ellenes izgatásért** egy hónapi fogházra ítélte.”

AHÁNY HÁZ, ANNYI SZOKÁS

„Margny-les-Cerisesben, Mme Billiard, született Marie Tidoux, 53 éves magánzónő, március 12-én, éjjel fél 12 órakor felkelt, ünnepiesen felöltözött, fogta az esernyőjét, az imakönyvét, férjének vasutas lámpáját és beleugrott a szomszédban levő kútba.

New-Yorkban, Miss Charlotte Carter, volt színésznő, öngyilkos szándékból megevett négy doboz cipókrémet. Meghalt.

Pau, március 14. Jean-Pierre Uthurralt, 62 éves háziszolga, aki Amerikában elhunyt testvérétől 200 ezer frankot örökölt, egy napra a hír vétele után felakasztotta magát.”

FELSŐBB STRATÉGIA

„A Visztula-menti Rylskben egy elmebeteg fölmászott egy négy emeletes ház tetejére, ahonnan a rendőrség és a tűzoltók több napi erőfeszítése dacára sem lehetett eltávolítani. Végre is egy másik falubéli bolondtól kértek tanácsot, hogy mi tévők legyenek. Ez azt ajánlotta, hogy fűrészeljék el a házat. A rendőrfőnök egy nagy keresztfűrész hozatott és megparancsolta az embereinek, tegyenek úgy, mintha valóban végre akarnák hajtani ezt. Az első bolond mihelyt észrevette a készülődést, rögtön lejtött a tetőről.”

MUNKA UTÁN ÉDES A NYUGALOM

„Madrid, március 16. Egy madridi hölgy, akinek a lakását és becsületét előző éjjel egy fosztogató megrabolta, a rendőrségre ment, hogy tegye a feljelentést. Mily nagy volt azonban meglepetése, mikor a folyosón szemben találta magát a rablóval. A rabló azonnal kerekét oldott.

A fellármázott legénység elállta a kijáratokat és tüvé tette az egész épületet. Több órai hasztalan keresés után, végre a vizsgálóbíró hálószobájában találták meg a rablót, ahol levetkőzött volt, lefeküdt az ágyba és nyugodtan elaludt.”

A TUDOMÁNY ÁLDÁSA

Ujzélendi jelentés alapján közli a B. Z. am Mittag, hogy az ujzélendi rendőrségnek egy rettegett banditát sikerült elfognia. A banditát a törvényszék összesen kilencvenhat esztendei börtönre ítélte. A gonosztevőn Voronoff-féle megfiatalító műtétet fognak végrehajtani, mert csak így remélhető, hogy ki tudja tölteni a majdnem százesztendei börtönbüntetést. Egész Ujzélend figyelemmel kíséri a kísérletet, mert ha ez sikerül, minden aggastyán nyugodtan alávetheti magát a majom-műtétnek.

Ez a humanista ötletesség felülmúlja még Swift ama propozícióját is, melyet a proletároknak tett gyermekeik megevéseinek tárgyában. Mindent hasznosítani kell! Az ember is tulajdon. De minek erről annyit beszélni! Ha elismerjük, hogy rendelkezhetnek velünk, akkor miért vagyunk ilyen válogatósak? Nyugodjunk bele, hogy úgy rendelkezzenek velünk, ahogy nekik jólesik és örüljünk annak, hogy az összes Ujzélendok aggastyánjai érdeklődve kísérik beoltásunkat s esetleg elevenen való felboncolásunkat.

Arról nem is beszélve, hogy ez az ötlet végre lehetetlenné teszi, hogy holmi kis elhalálozással bárki is kibujhasson az igazságos megtorlás alól.

PEST NÉPE ÖNTUDATRA ÉBREDT,

„hatalmas feketéllő ember-tömeg verődött össze és torlaszolta el majdnem az egész úttestet. A villamosközlekedés elakadt. A kerületi kapitányság sietve lovasrendőröket küldött a színtérre.”

„Elkeseredett viharos tüntetés robbant ki! Dühös fütyülés töltötte be a levegőt és még egyre szaporodott a tömeg, úgy, hogy a VII. kerületi kapitányságnak meg kellett erősíteni a rendőrosztagokat, sőt minthogy még nagyobb tüntetéstől kellett tartani, újabb lovasrendőröket küldtek ki. A harmadik osztrák gól után már nem ismert határt a közönség elkeseredése.

Este hat órakor pedig, amikor Az Est kirketain kitárult a szörnyű vereség, szinte orkányszerűen zúgott az ingerült tömeg...”

Ó nép, mily hatalmas vagy, mint futballkibic!
ILLYÉS GYULA

FILMKRITIKUS, MINT MŰVÉSZ,

illetve **Hevesy Iván** „Nyugat”-ban megjelent figyelője a „Jazzband” című filmről. A közismerten gummisarkon járó kritikus — eddigi szokásától eltérően — állásfoglaló ítéletet mond a kinematografikus alkotás művészi megoldásairól:

— „Nagyon jó példa ez a film arra, hogy a közönség milyen jól akceptálja a legabstraktabb, legexpresszionisztikusabb kép- és filmhatásokat, ha ezeket valami, számára hozzáférhető indoklással tudják a szerzők beállítani. Ha azt mondom: álom, örültek, vagy részegnek víziója, akkor százazreknek „vadabb” dolgokat adhatok, mint a futuristák, vagy expresszionisták kevés ezreknek.”

Mákonnyt parancsolnak tehát vagy áfiumot, mert lázálomban lehetséges a filmszerűség, de művészetben nem.

Nem tudjuk, ennek a figyelőnek a megírásában tudatos rosszakarat vezette-e Hevesy urat, hogy a vizualitás egységét kihangsúlyozó művészetet patológikus képződménynek tünteti fel, vagy azzal az egyszerű ténnyel állunk-e szemben, hogy a magyar filmkritika — a közönségsiker érdekében — hajlandó lemondani a film öntudatos műfajértékeiről.

GERŐ GYÖRGY

SZERKESZTŐI ÜZENET KARINTHY FRIGYESNEK

A „Csütörtök” című komoly művészeti lapban Ön azzal fenyeget bennünket, hogy munkatársunk óhajtana lenni. Azt is elárulja, hogy tanulni akar tőlünk. Ime, feladjuk az első privátórán feldolgozandó kérdéseinket:

Ön azt írja rólunk: „balszélső futurista lap.” Tudja-e Ön, mi az a balszélső? Tudja-e Ön, mi az a futurizmus? Tudja-e Ön, mi az a Lysoform? Tudja-e Ön, mi az a H. G. Wells? Tudja-e Ön, hogy van egy magyar író, aki arról híres, hogy színdarabokat ír olajban és ecetben?

Mindezt kérdezze meg „apjától, a XXII. században születendő dédunokájától,” vagy pedig a v. m. kir. pénzügyminiszter úrtól, Hegedüs Lóránttól, aki a szabadgondolat és a tisztaszellem és bátor akarat költőinek előadásait szokta a Zeneakadémián bevezetni.

A **Pandora** fiataljairól különben az Önével hasonló véleményen vagyunk. Viszont ki veszi Önt komolyan a **Pandora** munkatársain kívül! **Mi** például tudjuk, hogy Ön elvesztette a határokat a zsurnalizmus és az alkotó művészet között.

Abban azonban igaza van, hogy mi „megszakítottunk Önnel minden szellemi érintkezést.”

NÁDASS JÓZSEF

NÁDASS JÓZSEF VERSEI

ÁPRILIS HÁROM

ezek a fekete kendők akiket te küldtél
három éjjel mostad a fekete víz partja mellett
melled dagadt és azok a kezek emelték a sulykot
most a szemeimen feküsznek és nem veszed le róluk

az érzékenység és nehéz kedv napjaihoz érkeztem
arcom tiszta út
az ősvények az asszony miatt aki nem tud megszületni
de szöke gyerekeivel és a börtönőrrel cellájába zárkózott.

te is ismered az asszonyt akivel tegnap találkoztam
nyugtalan-ságot tett belém és én elvetettem benne forróság magvait
bizonyos, hogy tiszták a kezei és gyermekeinek tenyerében hozza
a tejet
nem az én falumból jött méz és aludt bor keverékéből született
reggel úgy nyitotta a szemeit mint a mennyei galambok
hallgatok
a két mellére emlékezem

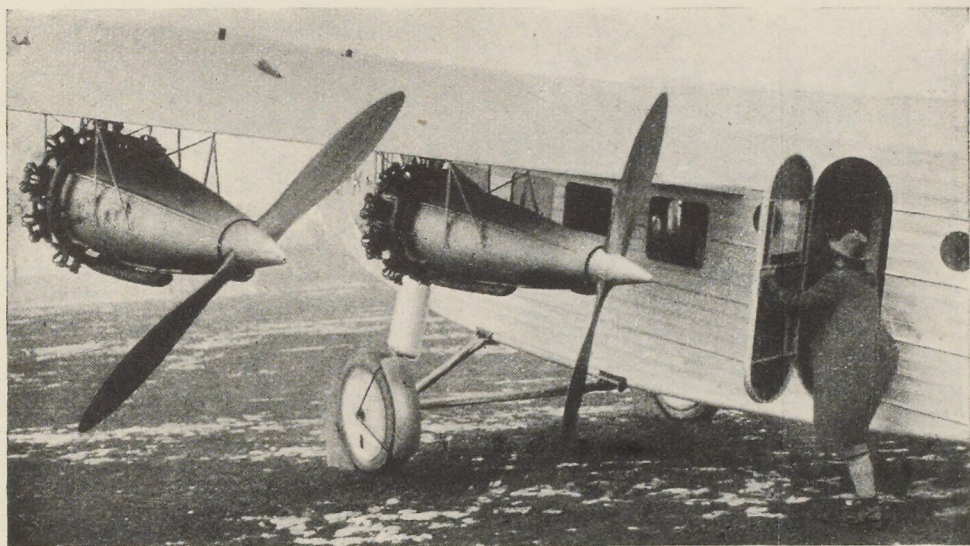
ÁPRILIS NÉGY

hiszen mozdulni nem tud és harapni sem
és az időjárás uralkodik felette
ahogy a hold fog és csökken
úgy változik
most egyedül vagyok vele
mögötte a galambduc-asszony kinek arany a feje
gyermekeket nemzett idegen férfiakkal s az éjszaka megváltozott
ő még sokat fog szenvedni és változása mint torony nő fel az eső alatt
mindketten kihúztuk a késeket
megölnénk egymást de a késekkel megsebezzük egymást
látod
egyedül vagyok a fájdalommal a pályaudvar postaszobájában

ÁPRILIS HAT

háromszor próbálkoztam végre elérkeztem. egy zöld lovas elállta
 utam a fák ellenszegültek. mi baj történhetett még?
 a lámpa alatt a vendéglő különszobájában játéknak dobtalak fel
 szívnek hullottál vissza. most itt vagyunk.
 de voltak mások is a faluban akik beszélni akartak a kérlelés hiába
 volt. a téli szem csütörtök délután barna ruháját felvéve
 kopogtatott az ajtón. ő hallgatott de hallottam amint az ajtó
 mögött ismétli kerülj beljebb vártalak. ahogy az ajtót betette
 egy madár jött felette. világos szárnyu madár kinek hajléka
 nincs. a vízkereszt előtti napon hordja össze éjszakára a
 galyakat. a téli szem és a zöldsínü egymás mellett voltak
 középen a madár. világos szárnyai alá vette őket.
 én férfi vagyok és ember. életedbe léptem és megzavartalak.
 minden oly hirtelen jött. barátaimmal ezekről nem beszélek.
 a lépéseket miket előre teszünk soha senki el nem törülheti. lemosni
 senkise fogja a színeket mik megteremtődtek arcodon. az új
 bőrt amit kaptál életed végéig nem vetheted le.
 s javainkat senkise veheti el.
 vannak emberek kik a dolgok értelmét és értékét sohase fogják
 megtanulni. mi tudjuk életünket ülj le nézz rám és ne beszélj.
 eső esik. házad a város másik végében.
 éreztem melleid ízét láttam ágyadat törvényeink egymás elé vezettek.
 éjjel melletted ülök látom amint jön és tavozik belőled az élet.
 arcodon mosoly világít.
 nálad vagyok.

NÁDASS JÓZSEF

Röplő omnibusz

LÉGI KÖZLEKEDÉS A NAGYVÁROSBAN

A mai nagyváros egyik legbonyolultabb problémája a repülőtér elhelyezése. Közlekedési és gazdasági szempontból, ha nem kizárólagosan hosszútávolsági repülésről van szó, akkor a repülőteret lehetőleg a város belterületein kell elhelyezni. Elsőrangú fontossága, hogy a repülőtér elhelyezése fokozza a repülés gyorsaságát. A város külterületén felállított repülőtér erősen akadályozza a forgalom fejlesztésének lehetőségeit. A nagyvárosok mai természeténél fogva a repülőtérnek ez a kívül helyezése 20—30 kilométernyi távolságot jelent a városi élet központjától.

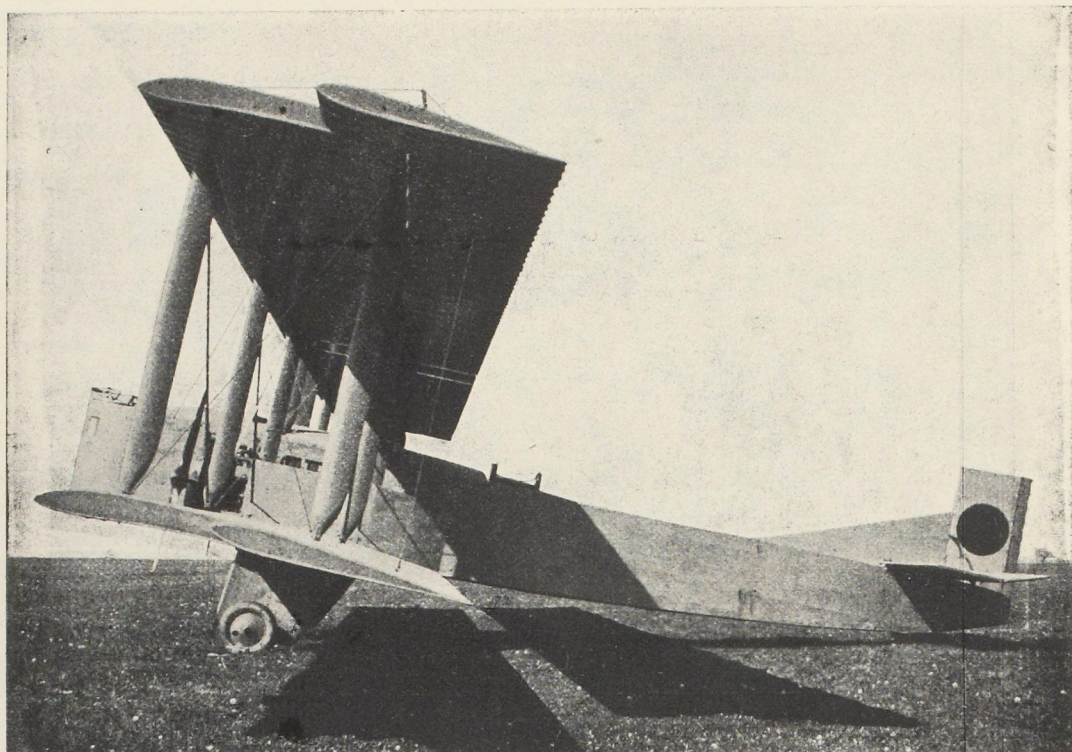
Ilyen helyzetbe került New-York. A közlekedés rendezői ma már nagyon komolyan foglalkoznak a város repülő-közlekedését elősegítő belterületi repülőterek létesítésével. Ökonómikus szempontból első sorban Governors Island jöhet figyelembe, amely közvetlenül New-York előtt fekszik. Itt azonban nagyon sok az állami épület s ez a körülmény nehézkessé teszi a probléma megoldását. Ha ezen a helyen lehetne a repülőteret megépíteni, ennek az az előnye is meg lenne, hogy nem csak a repülőgépek, hanem a hydroplánok is itt köthetnének ki.

Az aerodrom kérdésének megoldását New-Yorkban főképen a kereskedelmi és pénzügyi köröket, a hajós és forgalmi társaságokat, a bankokat és a repülőgépipart képviselő **Merchantis Associations Aviation Comitee** tagjai szorgalmazzák. Európára hivatkoznak, ahol a légiforgalom kereskedelmi kihasználhatósága szempontjából sokkal nagyobb figyelmet szentelnek a repülőtereknek, mint Amerikában.

Nem régen Harry Allen Jakobs építész 100 dollár jutalmat ajánlott fel a new-yorki művészakadémia azon tanítványa számára, aki kidolgozza New-York legjobb repülőtértervezetét.

A verseny megindokolása a következő:

„A nagyvárosok repülőtereinek a kérdése komollyá sőt égetővé vált, mivel a repülőgépek a kereskedelem és forgalom eszközeivé lettek. Az Egyesült Államok

„Goliáth” Farmann

kormányára a légiforgalom kiterjesztése és meggyorsítása szempontjából tanulmányozza a kérdés módozatait. Eddig sok érdekes és szellemes tervezet módja került a bizottságok elé (repülő állomások a házak lapos tetőin, nagy terek létesítése a város belsejében), egyelőre azonban kielégítő eredmény nélkül.

Valójában arról van itt szó, hogyan lehetne megoldani az aeroplánok indulásának és érkezésének kérdését a város szívében — feltéve, hogy rövid időn belül nem fog bekövetkezni a légszavár forradalmi tökéletesítése.

A versenynek számos résztvevője volt. Az első díjat egy Beck Márton nevű pályázó nyerte el. Az ő elgondolásának alapját a magas, terrasszerű épületek csoportja képezi. Ezek az épületek egységes tömböt alkotnak, úgy vannak összeállítva, hogy pillérül szolgálnak egy felettük elhelyezett térnek. A főépület kerülete 450—500 méter; maga az épület belső udvarral négyszög alakú s négy — kb. 300 m. magas — toronnyal bir. A tornyok kb. 100 m. magas felületszitményben végződnének, amelyeken a tulajdonképeni repülőtér lenne felépítve. Kb. 10 méterrel lejjebb volnának elhelyezve a műhelyek, hangárok, várótermek s a személy- és áruforgalom lebonyolításához szükséges többi berendezés. A fel- és leszállítás felvonógépek segítségével történne. A megoldás másik módja így van tervezve, hogy a blokk négy sarka toronyalappal volna ellátva s az aerodrom egyetlen alapját képeznék. Ebben az esetben az aerodrom több ilyen alapon nyugodna.

Két más építész H. B. Brainord és A. Hammarberg, vaskonstrukciót ajánlanak. Ezek a konstrukciók vagy mólók, vagy pályaudvarok fölé lennének építve, úgy hogy a különféle közlekedési eszközök között kapcsolat létesüljön. Aránylag ez a terv lenne a legkönnyebben megvalósítható, tekintetbe véve a város fekvését

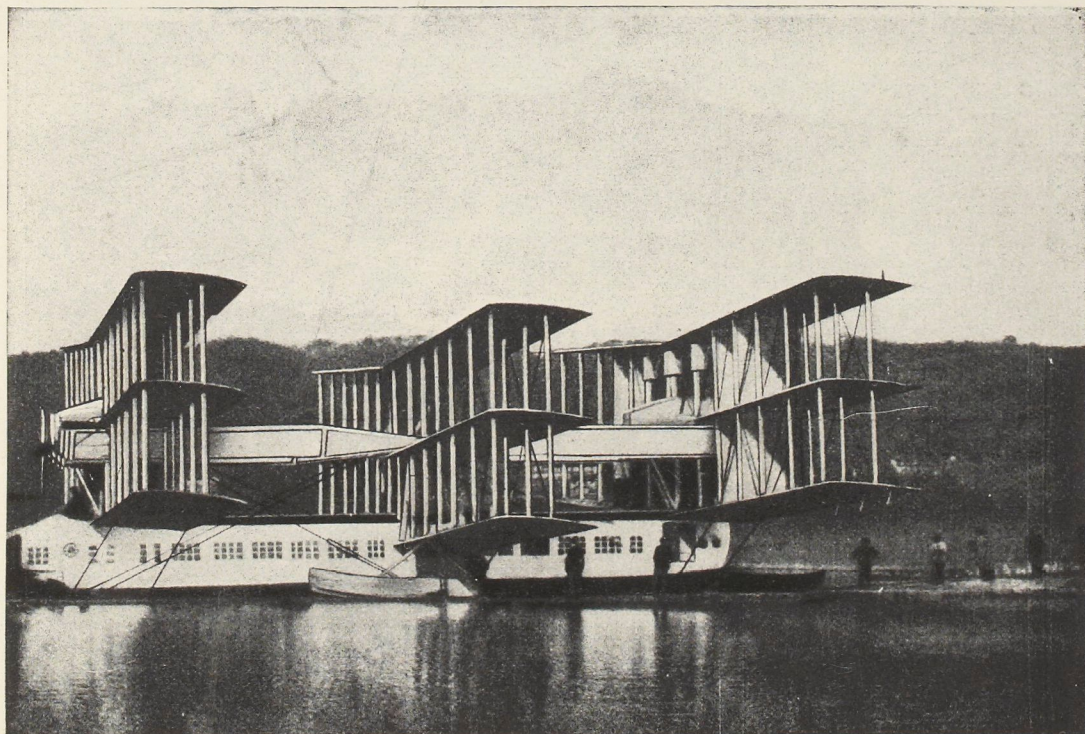
s a repülés mai technikáját. A két pályázó a következő feltételekből indult ki: A repülőtér területe legalább 350×350 m. kell hogy legyen. Évi forgalma kb. 30.000 mai típusú repülőszállással s ugyanannyi elindulással. Ezek szerint, feltéve, hogy minden repülőgép 4 utast és minden teher- és póstarepülőgép kb. 1.500 font sterlingnyi árut hozna, feltéve, hogy a repülőgépek egyharmada személyforgalomra, a többi teher- és postaforgalomra lenne berendezve, az évi forgalmat 80.000 utasban s 30.000 tonnában lehetne megállapítani.

A tervezett aerodrom tulajdonképpen két felületből áll. A felső felület a start s a leszállás helye különféle szignálberendezéssel, az alsón vannak a műhelyek, benzintartályok, várótermek stb. Az alsó felület hosszabb, mint a felső s a nyúlvány mentőfelületként szolgál helytelen fel- vagy leszállás esetére. A közlekedést felvonógépek közvetítik.

Ennek a függő repülőtérnek valamivel a környezet felett kell állnia. Vízi mólók esetében a magasság kb. 120 m. volna a tenger színe felett. Ennek a repülőtérnek az előnyös berendezése nyilvánvaló.

A további pályázó, Raymond P. Hughes, a repülőtér a hidak pilléreirein óhajtja felépíteni. Ebben az esetben a röpfelület alatt volnának a műhelyek s ezek alatt bonyolódna le a híd rendes forgalma.

Frank Martinelli két terve a negyedik helyre került. Ennek a megoldásnak is van egynehány szellemes ötlete. Az aerodrom nemcsak aeroplánok, hanem léghajók kikötőjeként is szolgál. Az egész szerkezet köralakú. A repülőgépek az egyes küllőkön szállnak le, amelyek 200 m. hosszúak s kb. 280 m. magasságban vonulnak el. A pillérek helyét 32 felhőkarcoló szálloda foglalja el, mégpedig négyesével csoportosítva a küllők külső végének alátámasztására. A küllők belső vége nyolc nagy hivatalos épületen nyugszik. A repülőgép küllőn száll le, azon

Coproni

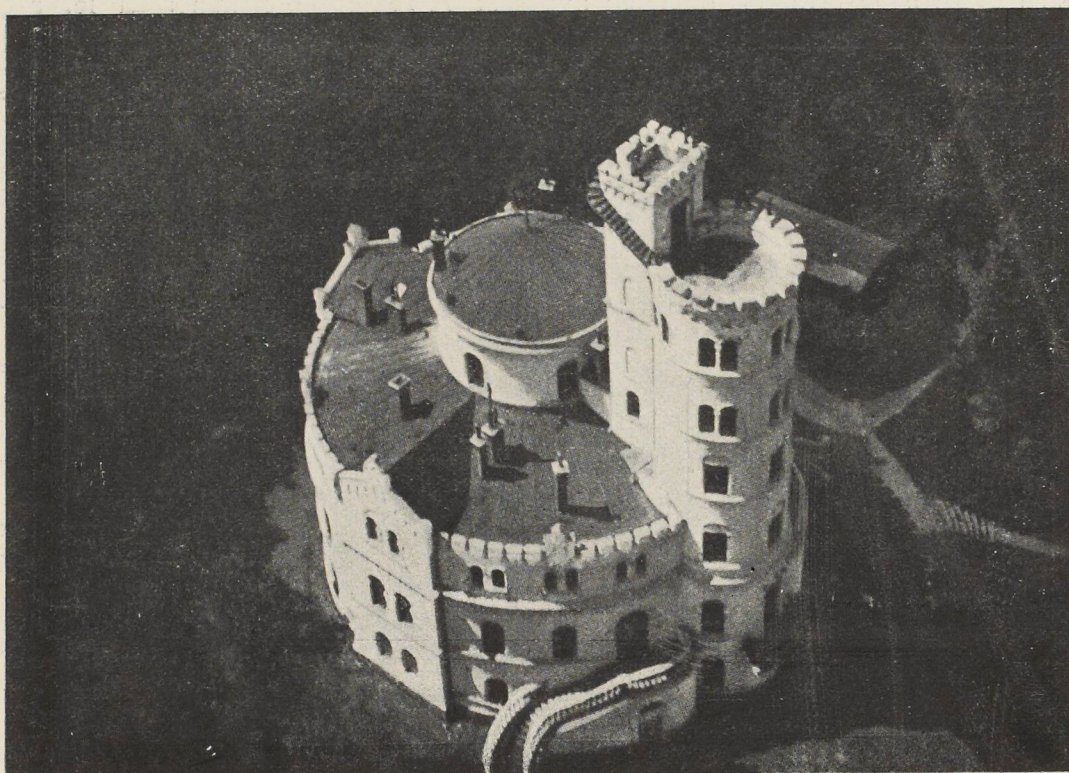
végighaladva csigaszerűen, traktorok segítségével lejut az alsó állomásra, amely kb. 20 méternyire van az utca színe felett. Itt szállnak ki az utasok s itt rakják ki az árut. Az üres gép megkerüli a platformot s ismét elkészül a felszállásra. Az utasok és az áru felvétele után a gép most már önerejéből csavarszerűen feljut a felszállórészre, amely kb. 100 méterrel magasabban van, mint a leszálló küllők, vagyis kb. 380 m. magasságban a város színe felett. Innen azután elrepül.

Kiszállás után az utasok mozgólépcsők segítségével lejutnak a kijáráshoz. A felszálló utasok egy nagyobb helyiségben gyülekeznek a főépület alatt s onnan felvonógépek segítségével jutnak el a repülőgépek — avagy a 450 m. magasságban kikötött léghajókhoz.

A főépület tetejét a megfigyelő állomás foglalja el (560 m. magasságban), ahol a légkört vizsgáló s a jelzést adó hivatalok vannak elhelyezve. Ide is felvonógépen lehet eljutni. Ennek az állomásnak főelőnye a gyorsaság. Az egyes küllőkön négypercenként érkehetnek a repülőgépek, vagyis óránként leszállhat a nyolc küllőn 120 repülőgép.

Tagadhatatlan, hogy ezeknél a terveknél nagy szerepet játszott a képzelőtehetség, mégsem szabad azonban lekicsinyelnünk és nem szabad elfelejtenünk, hogy a légiforgalom erősödésével egyre sürgősebbé válik a városok belterületére építendő repülőterek megoldásának a problémája. Nincs időnk meddő töprengésekre. Jövő életünk berendezkedése erősen összefügg a repülő technika fejlődésével s az utolsó 20 év tapasztalatai máris kellő tanulságot szolgálhatnak.

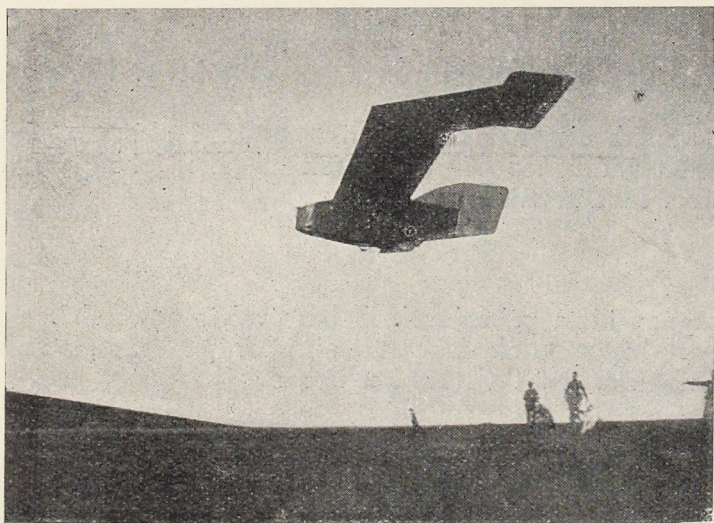
„LETECTVI“ PRAHA

Repülőfelvétel: Várkastély

A

B

NINCS SEMMI ÚJ A NAP ALATT

A modern élet ritmusáról, a tudományos felfedezések jelentőségéről és a technika átalakító erejéről költött mesék megcáfolására közöljük az alábbi adatokat:

1692-ben hintóban 4—6 kilométernyi utat tettek meg óránként.

1786-ban postakocsival 5—6 kilométernyi utat óránként.

1816-ban gyors postakocsival 7—9 kilométernyi utat óránként.

1867-ben vonattal 63—68 kilométernyi utat óránként.

1900-ban express vonattal 90—100 kilométernyi utat óránként.

1927-ben a Páris—London között közlekedő eurolán átlagos sebessége 200 km. óránként.

1924 októberében Zeppelin III., 1927 márciusában De Pinedo repülte át az Atlanti óceánt.

E. A.

PÁRIS! NÉHÁNY STRÓFA AZ ÜVEGFEJÜ BORBÉLY ÉLETÉBŐL

BEMUTATKOZÁS

Az üvegfejű borbély arca $2 \times 2 = 5$. Ebbe nem tud belenyugodni. Rendszerető. Humora pislákoló fényénél holdszeleteket vacsorázik. A paplan alatt sír. Reggel azt mondja: haj haj!

21 év gyült össze homloka mögött mint 21 sötét rózsza. Az ember egy akváriumban képzei magát.

Ha eszébe jutnak gyerekevei, sántít.

A borotvakés egy felhő.

Egy csillag idegen vize.

A bolt érc- és üveggépei között előkelően táncol. Quelques Fleurs illata. A főnök megbecsüli bársonykezeit

Szappanozás közben énekel. Ez a föld szava. A földalatti vízek kiapadhatatlanok. Amikor gyereke született ironikusan nevetett. Egy égő papírsipkát helyezett egy bankár fejére. A bankár kopasz volt, de panaszt emelt.

Állástalan. Éjszakánként láthatatlan vonalokon menetel, melyek csillaghálóként kötik össze a földöntúli humort az egyéni halál szerencsétlenségeivel.

MUNKANAP

Hajnalban kilép a tükörből. Szárnyai harmatosak. Pillantása törékeny. Nehezen ébred realitásának tudatára.

A metróben már felöltötte harmadik dimenzioját. Nevetséges mint aki szabónál új kabátot próbál a gyűrött nadrághoz. Az állomások függőkertjei ragyogva hullanak kivilágított fejébe. Madársivítás

DUBONNET

DUBONNET

DUBONNET.

A bolt az álom kulcsa. A szappan illata pálmalevél. A borotvakés egy felhő.

A felhő végigszalad az orr hegysége alatt. A száj az igazság forrása. Az áll egy pad az igazság kataraktusai fölött. Eltéved a tájban.

A kliens szót emel.

Kérem nincs három kezem!

Elég baj!

Három feje van. Az egyikkel eszik, a másikkal színészkedik, a harmadikat többsíku kalandokra küldi.

Késik az este.

Este méhecskének képzei magát. Zümmög. A főnök elalszik. Az illatszeres fiókokból felmerülnek a levelezőlapok havasai. Föléjük röpül. Megsúrja a főnök orrát.

TALÁLKOZÁS A GALAMBBAL

Az üv. f b. St. Cloud felé sétál. A levegőben találkozik egy galambbal. A hideg égővre való tekintettel olajfaág helyett az egyszeregyet tartja csőrében.

Magnéziumfény. A találkozás gyors és tragikus mint egy pillanattfelvétel.

Az ár apad??

Nem!

Az olajfa

elpusztul

a sarkfényben.

Megöli a galambot. Egyedül marad Suresnes kéményei között. A bárka állatai elmerülnek a ködben. Egyedül marad. Az ár fölött mint egy mentőőv kering az egyszeregy színtelen szallagjai. Talán lehet az ár

FÖLÖTT

élni?

TELEFON

Az üv. f. b. rejtélyes óráiban telefonhuzal. Az interpoláris állatok rajta keresztül érintkeznek lelkiismeretükkel. Ha elviselhetetlen szavak esnek, megrázkódik: az összeköttetés megszakad. Egy egy töredék fennakad a vezetékben, óvatlan pillanatokban kihull mint egy villanyfolt.

... isten meghalt

... tökéletesek vagyunk

... megfojt ez az átkozott köhögés

... az ember ártatlan

... fel fel ti rabjai

... $2 \times 2 = 4$

Az üv. f. b. nem tudja magáról, hogy proféta.

MELANKÓLIA

A szoba kifordult sarkából. A falak ráncosak. A padló vízből van. A lámpafény elmerül. A mennyezet kormos. Egy tükörgolyó forog a kémény alatt.

Az üv. f. b. hideg kávét iszik.

A hold besüt az ablakon.

A tükörben egy asztal van, egy szék és egy pohár víz. Az üv. f. b. elfordítja fejét. Az asztal és a szék eltűnik a tükörből. A pohár víz szétfolyt a mennyezeten.

Minden szétfolyik Csak a számok tökéletesek. A hold üres.

Az üvefbé meggyullad Végig ég mint egy orosz cigaretta. A szoba kiürül.

Jelenlétét csak a füst hűlő szaga árulja el.

Éjjel nincs.

Reggelre kötelességtudóan összeáll. Aggodó szívvel hajlik sértetlen szervezete fölé.

A hangulat mint egy bőregér függve maradt a tapéták rajzában.

ÜVEGFEJ

Az üvegfej átlátszó, tehát láthatatlan. Elül egy arc van. Belül havasok, de a déli szigeteknek is jut hely. A gyanútlan néző ámulva követi a táj metamorfozisait.

A fejnek külön fénye van. Nő és fogy mint a nap. Így nem lehet megkülömböztetni az évszakok fényétől. Este elalszik.

Az üveg mögött semmit sem lehet elrejteni. Élesen látszik az ellentétes pólusok játéka. De ez is a külvilági síkokra vetődik

Ami láthatatlan, az nincs. A fej tulajdonosa gyakran kételkedik létezésében.

Ilyenkor nekimegy vele a falnak. A fal enged, a kétségek fennmaradnak.

VALLÁS

Az üvefbé egy késhegyen sétál. Szél fúj, a mikrokozmosz csodáin álmélkodik.

A kés élén találkozik családjával. Az egyensúly felborul, valamennyien lezuhannak a négyszobás udvari lakásba.

— Kik vagytok?

— Az apa, fiú és a szentlélek.

Nem ismeri meg őket. Az elektródok hibátlan mozdulataira gondol.

A gáz elalszik.

A család várakozva lebeg a pamlag fölött. Az üvefbé nem hisz a rokonságban.

Vérpróbát ajánl. A család eltűnik.

A hajnal szürke szakállal ellebben az ablak előtt. Az üvefbé a késhegyen sétál.

Megbotlik egy sószenen, mely fehérebb a szentháromság galambjainál.

Az új legenda leperreg a késhegyről, erős mint az oxigén.

FEBRUÁR 30.-ÁN

született. Február 30.-án fog meghalni. Élete rövid mint az örökkévalóság.

Öreg lázadó!

A fű helyébe fát tesz. A fa helyébe ködképeket. Varjúkat a ködkép helyébe.

A tűz helyébe az ős aromáját teszi. A legyek helyébe az anyag képleteit.

A munkást a tőkés helyébe teszi. A tőkést a mezei lányok helyébe. A füst helyébe hagymakoszorúkat tesz. Az árnyék helyébe embert.

Újra kezdi.

A föld alól felhallani az építkezés zenei szólamait.

Az ember arca boldogtalan.

Újra kezdi.

Öreg lázadó!

Egy $\triangle$ -ön áll. A két befogó támadja-e vagy támogatja egymást?

KALAND

Az üvegfejű borbély eltűnt a páfrányok alatt. Az ég ironikusan hullámszik.

Az erdő előtt mozdulatlanul áll a tehén nyers faszobra. Egy felhő eltakarja bal szemét. Tögyei alatt színes úton menetelnek a napszakok. Az egyik pipázik. A fű között kátránszagú szellemek úszkálnak. Nyugat felől egy ólomlap zárja el a kilátást.

Amott a füstházak. Az üvegfejű borbély kilép az ablakból és eltűnik szerelmese tükrében. Igen szomorú. A lány sírva keresi a házak falán papucsai puderes nyomát. Egy bordélyba téved. Egy ló tintát nyal a kövezetről. Megfeketedik, mint egy rossz vers. Lemond az életről. A tereken áthúzódznak a tömegárúk árnyékai.

Az üvegfejű borbély elért az égbe. Ez a harmadik stáció. Egy ezüstgalamb eszébe juttatja, hogy elvesztette papucsait. Sír és karjával lenyúl a föld felé.

Az égben mindennek csak egy oldala van. Az ég a föld negyedik dimenziója. Az angyalok egy síkban mozognak, ők a földi emberek fényoldalai. A borbély, aki még él, kilóg az égből.

HAJÓTÖRÉS

Az üv. f. b. egy lakatlan szigetre kerül. Egyéb táplálék híján önmagát emészti.

Negyvenedik este olyan friss még mint egy forrás.

A hajótöröttek palackja a Magelhaen szorosban úszik.

Kalózik üvöltének a korallak között.

Az üvefbé tenyeréből kirepül az első madár. A sziget flórája virágzásnak indul mint egy iparvállalat. Emlősállatok teremnek. A baktériumok szaporodnak.

A sziget megnő. A szerény kezdetből ime . . .

. . . Isten gyarmatja!

Az üv. f. b. tétlenül hever a fővényen. A teremtés hatodik napjára gondol.

Szerencsére megérkezik a mentőexpedíció, a sziget visszafejlődik.

A tengerészek álmélkodva nézik a hajótörött szenvedélyes búcsúját.

A tenger sós szaga!

KÜLVÁROSI LAKAS

Az üvegfejű borbélynak új ruhája van.

A ruha egy kivilágított kastély. A ruha megtölti az uccát mint a bor. Behatol a szobába. A pókok fénylő kerti gömbjei leereszkednek a melankólia falára.

A fal elgörbül. A tintatartó egy torony és kalapot emel. Az ágy egy opálszínű szűz. A mosdó egy erdei forrás. A dolgok gyengéd egyensúlya megváltozott.

A borotvakés egy felhő.

A Colgate Ice Cream az Eiffeltorony tetején.

A ruha ezer kenyérbe került.

Tenyere tele van exotikus madarakkal.

De mindez hiába volt. Reggel beleragad a külvárosi sárba. Zümmögve elvágódik és belefutad mint egy meztelen légy.

DÉRY TIBOR

Cocteau: Az ökör a háztetön c. balettjéből

IRÓI EGYESÜLÉSEK OROSZORSZÁGBAN

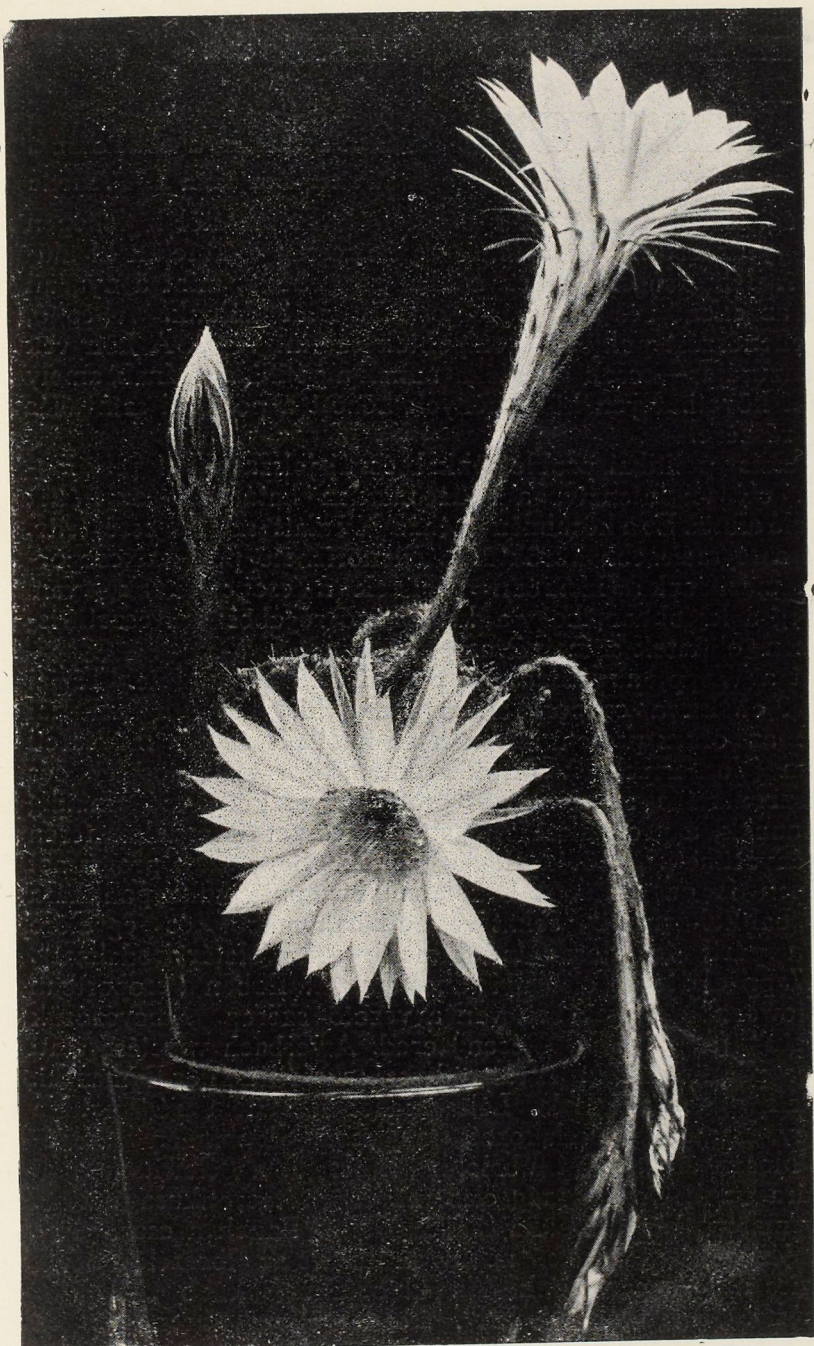
Walter Benjámín L. W. Berlin

A szovjetoroszországi írók helyzetét az európai írók helyzetétől legfőképpen az különbözteti meg, hogy az orosz írók a teljes nyilvánosság előtt fejtik ki működésüket. Érvényesülési lehetőségeik ezért sokkal nagyobbak, mint a nyugati íróké, emellett azonban az ellenőrzés sokkal szigorubb, mint nálunk. A sajtó, a közönség és a párt az ellenőrzést politikai szempontok szerint végzi. A könyvek hivatalos — előzetes cenzurája — csak előjátéka annak a politikai vitának, amely a könyvek megjelenését követi. Ilyen körülmények között a politikai színvállás életkérdés az orosz író részére.

A mindenkor aktuális politikai problémákkal és új jelszavakkal való foglalkozás sohasem lehet eléggé intenzív, a párt minden határozata az írókat közvetlenül új feladatok elé állítja. Ez a körülmény néhány év alatt szükségessé tette, hogy az írók egységes, a legszélesebb köröktől is ellenőrizhető politikai csoportokba tömörüljenek. Autoritásuk: kizáróan ezeknek a csoportoknak van. Életerejét az mutatja meg a legjobban, hogy a különböző régebbi művészeti iskolák úgyszólván teljesen eltűntek a mai Oroszországban.

A vezető szervezet a Wapp, az oroszországi proletárirók egyesülete. Tagjai száma meghaladja a 7000-et. Ez a csoport abból indul ki, hogy a politikai hatalom megszerzésével az orosz proletáriátusnak az intellektuális és művészeti hegemoniára is joga van (Vorherrschaft). Mivel azonban az évszázados fejlődés következtében a művészi alkotás szervezeti és produktív eszközei még mindig a burzsoázia kezében vannak, a proletáriátus jogait a művészet és irodalom terén csak diktatorikusan érvényesítheti. Rövid ideje annak, hogy ezt a programot a nyilvánosság némiképpen is elfogadta. A hadikommunizmus a kulturpolitikára is erős hatással volt, a „bal kulturfront” sokat veszített hatalmából és egyelőre megakadályozta, hogy a párt hivatalosan is elismerje a „proletár irodalmat”. Alig egy éve, hogy a Wapp elérte az első nyilvános sikereit. Ebben a csoportban a legextrémebb „Napostowcen”-ok kezében van a vezető szerep. Elnevezésük folyóiratjukból „Na posztu” (A posztón, Résen) ered. Awerbach vezetése alatt ez a csoport képviselte a pártortodoxiát. A teoretikusai: Lelewitsch és Bymenski. Jobban mondva ők voltak a teoretikusok. Lelewitschet, aki nem rég nyíltan az oppozícióhoz (Sinovjev, Kamenev) csatlakozott, megfosztották minden befolyásától és eltávolították Moszkvából, mint „baloldali kilengőt”. Lelewitsch (volt lakatos) mind ezek dacára az új Oroszország első művészeti teoretikusa ma is. Elméleteiben Plechanow materialista ásthetikájából indul ki. Ennek a csoportnak vezető költői közül Demján Bjedny, az első népies lírikus és az elbeszélők közül Lebedinski és Serafimovics a legismertebbek. Az utóbbiakat inkább „kronikusoknak” kellene neveznünk. Fő műveik „A hét”, „A vas vihar”, beszámolók a polgárháború idejéből. Ezek a művek teljesen naturalisztikusak.

Ez az új orosz naturalizmus több szempontból érdekes. Nem csak a 90-es évek szociális naturalizmusára, hanem sajátágosan a barokk-korszak pathetikus naturalizmusára is visszavezethető. Ez a barokkhoz való hasonlóság a művek tartalmi túlszufoltságában mutatkozik. A politikai részlezés szintén főjellegzetessége ennek a művészetnek. A műben a tartalmi rész (mese) az elsődleges követelmény. A **költészetben** a mai Oroszországban épenúgy nincsenek forma-problémák, mint annak idején a barokk-korszakban nem voltak. Két évig folyt a harc, mi határozza meg az új költészet lényegét: a **forradalmi forma** vagy a **forradalmi tartalom**. Számottevő formaalkotások hiányában a harc a **forradalmi tartalom** kizárólagos győzelmével végződött.

Középen: a kaktusz virágzása :
bimbó, félig és egészen kinyílt és
elhervadt virág. Jobbra : a kaktusz
virágzásának egyes stádiumai.

FILMFELVÉTEL

IRÓI EGYESÜLÉSEK OROSZORSZÁGBAN

Walter Benjámín L. W. Berlin

A szovjetoroszországi írók helyzetét az európai írók helyzetétől legfőképpen az különbözteti meg, hogy az orosz írók a teljes nyilvánosság előtt fejtik ki működésüket. Érvényesülési lehetőségeik ezért sokkal nagyobbak, mint a nyugati íróké, emellett azonban az ellenőrzés sokkal szigorubb, mint nálunk. A sajtó, a közönség és a párt az ellenőrzést politikai szempontok szerint végzi. A könyvek hivatalos — előzetes cenzurája — csak előjátéka annak a politikai vitának, amely a könyvek megjelenését követi. Ilyen körülmények között a politikai színvállás életkérdés az orosz író részére.

A mindenkori aktuális politikai problémákkal és új jelszavakkal való foglalkozás sohasem lehet eléggé intenzív, a párt minden határozata az írókat közvetlenül új feladatok elé állítja. Ez a körülmény néhány év alatt szükségessé tette, hogy az írók egységes, a legszélesebb köröktől is ellenőrizhető politikai csoportokba tömörüljenek. Autoritásuk: kizáróan ezeknek a csoportoknak van. Életerejét az mutatja meg a legjobban, hogy a különböző régebbi művészeti iskolák úgyszólván teljesen eltűntek a mai Oroszországban.

A vezető szervezet a Wapp, az összorosz proletárirók egyesülete. Tagjai száma meghaladja a 7000-et. Ez a csoport abból indul ki, hogy a politikai hatalom megszerzésével az orosz proletáriátusnak az intellektuális és művészeti hegemoniára is joga van (Vorherrschaft). Mivel azonban az évszázados fejlődés következtében a művészi alkotás szervezeti és produktív eszközei még mindig a burzsoázia kezében vannak, a proletáriátus jogait a művészet és irodalom terén csak diktatorikusan érvényesítheti. Rövid ideje annak, hogy ezt a programot a nyilvánosság némiképpen is elfogadta. A hadikommunizmus a kulturpolitikára is erős hatással volt, a „bal kulturfront” sokat veszített hatalmából és egyelőre megakadályozta, hogy a párt hivatalosan is elismerje a „proletár irodalmat”. Alig egy éve, hogy a Wapp elérte az első nyilvános sikereit. Ebben a csoportban a legextrémebb „Napostowcen”-ok kezében van a vezető szerep. Elnevezésük folyóiratjukból „Na postu” (A poszton, Résen) ered. Awerbach vezetése alatt ez a csoport képviselte a pártortodoxiát. A teoretikusai: Lelewitsch és Bymenski. Jobban mondva ők voltak a teoretikusok. Lelewitschet, aki nem rég nyíltan az oppozícióhoz (Sinovjev, Kamenev) csatlakozott, megfosztották minden befolyásától és eltávolították Moszkvából, mint „baloldali kilengőt”. Lelewitsch (volt lakatos) mind ezek dacára az új Oroszország első művészeti teoretikusa ma is. Elméleteiben Plechanow materialista ásthetikájából indul ki. Ennek a csoportnak vezető költői közül Demján Bjedny, az első népies lírikus és az elbeszélők közül Lebedinski és Serafimovics a legismertebbek. Az utóbbiakat inkább „kronikusoknak” kellene neveznünk. Fő műveik „A hét”, „A vas vihar”, beszámolók a polgárháború idejéből. Ezek a művek teljesen naturalisztikusak.

Ez az új orosz naturalizmus több szempontból érdekes. Nem csak a 90-es évek szociális naturalizmusára, hanem sajátágosan a barokk-korszak pathetikus naturalizmusára is visszavezethető. Ez a barokkhoz való hasonlóság a művek tartalmi túlsufaltságában mutatkozik. A politikai részlezés szintén főjellegzetessége ennek a művészetnek. A műben a tartalmi rész (mese) az elsődleges követelmény. A **költészetben** a mai Oroszországban épenúgy nincsenek forma-problémák, mint annak idején a barokk-korszakban nem voltak. Két évig folyt a harc, mi határozza meg az új költészet lényegét: a **forradalmi forma** vagy a **forradalmi tartalom**. Számottevő formaalkotások hiányában a harc a **forradalmi tartalom** kizárólagos győzelmével végződött.

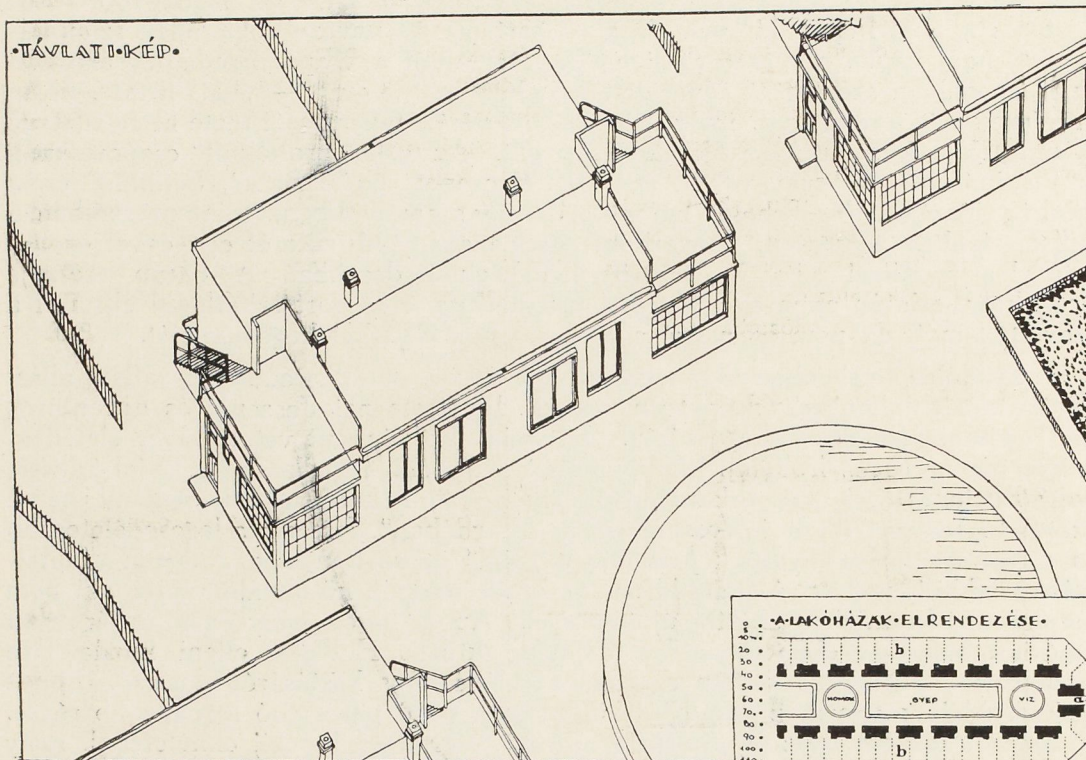
Érdekes jelenség, hogy mindazok a „baloldali formaproblémák”, melyekkel a „heorikus kommunizmus” idején a plakátokon, a költészetben, a felvonulásoknál találkoztunk, egyenesen a háborúelőtti, nyugati polgáriskolákra: a futurizmusra, kubizmusra, unanimumusra stb.-re vezethetők vissza. Bizonyos mértékben még ma is érvényesülnek ezek a formaproblémák a második legnagyobb csoportnál: a „bal Poputsiki”-nél. Ez a csoport (az úgynevezett „baloldali szimpatizálók”) nem képez egy szervezett egyesületet, mint a Wapp. Eredetileg azonban ez is hasonlóan szervezett egyesületből indult ki. „Lew” — „bal front”, olyan művészek egyesülete volt, mely a művészi formák fejlesztését tűzte ki feladatául. A mozgalom központjában Majakovszky állt. Az első „proletkult” csoportoknak is Vladimir Majakovszky volt a vezetője. E csoport tagjai Babel, Seifulina és a színház igazgató Mayerhold különben is úgy személyükben, mint műveikben a legismertebbek Nyugaton. Mayerhold egyik legnagyobb sikerét egy évvel ezelőtt érte el a — Ritcsi Kitai — (Ordíts Kína) című darabbal. A darab szerzője Tretjakow, szintén ebbe a csoportba tartozik. Ez a csoport feltétlenül elismeri a szovjetállamot, de nem ismeri el a proletariátus irodalmi hegemoniáját.

Szűkebb értelemben vett nemzeti, sőt úgy is mondhatnánk „hazafias” álláspontja van a jobboldali „Poputsiki”-eknek. Ide tartoznak Jessenin és Ehrenburg, két egészen rendkívüli egyéniség. Jessenin, aki önként vetett véget életének, halála óta az orosz irodalmi közvéleményt állandóan foglalkoztatja. Ezért érthető, hogy Bucharin, aki csak ritkán foglalkozik irodalmi kérdésekkel, néhány héttel ezelőtt kimerítő cikket ír Jesseninről a „Pravdában”. Jessenin a legcsodálatosabb és a legnagyobb befolyású képviselője a „régí” orosz típusnak. Jessenin a fájdalomában feldúlt, mélyen és kaotikusan az orosz földhöz kötött álmodozó, aki nem fér össze a forradalom alkotta új emberrel. Az a harc, mely Jessenin árnyéka és óriási befolyása ellen folyik, az ujabban aktuális Hulligan elleni küzdelemre emlékeztet. Mindkét esetben egy anti szociális típus kiirtásáról van szó. Ehhez a jobboldali csoporthoz tartozik különben a 6000 parasztíró legnagyobb része. A csoport teoretikusai: Woronski és Efros. Woronski Trockij elméletéből, mely sokáig a párt hivatalos programja volt, indult ki. „A proletariátus életét és környezetét még nem alakította át annyira, hogy proletár-költészetről komolyan beszélhetnénk”. Ilyen alapon a proletariátus hegemoniára törekvő igényei minden képen talajukat veszítik. Ma azonban, mint azt fentebb kifejtettük, nem ez a párt álláspontja. A végén meg kell még említenünk, a Nép szülte úgynevezett „új burzsoázia” íróit is. Ide tartoznak: Pilnyak a novellista és az ismert drámaírók Alex. Tolstoi és Bulgakoff. Az utóbbinak két drámáját játsszák most Moszkvában: „Soykina Quartira” (Egy bordélyházi történet), a másik „Dni Turbini” (Turbín napjai) ez a polgárháborút tárgyalja. A darabot hónapok óta játsszák a Sztanislavszki színházban és sikerét egy botránynak köszönheti. A tendenciája tisztára ellenforradalmi. A közönség, a régi burzsoázia — „a volt emberek” — ahogy ma ezeket Oroszországban nevezik, hálásan tölti meg estéről-estére a színházat. A radikális elemeknek nem sikerült megakadályozniok a darab további előadását. Úgyhogy Moszkvában jelenleg egy olyan reakciós történeti drámát játszanak, mely ezenkívül minden tekintetben teljesen nívtalan is és már ezért sem lehetne például a berlini színpadokon eljátszani.

Ez után az ismertetés után joggal mondhatjuk, hogy a mai Oroszország irodalma csak statisztikai és nem esztétikai szempontból érdekes. Oroszországban ma fontosabb az olvasás, mint az írás, ujságot olvasni fontosabb, mint könyvet olvasni és az analfabetizmus kiirtása fontosabb mint az ujságolvasás.

Ford. Freiberg Eman

JEGYZET A FŐVÁROS LAKÁSEPÍTŐ PROGRAMJÁHOZ

A lakáskérdés reális és gazdaságos megoldását csak az építőipar korszerű nivóra emelése, a lakóház teljes újjáalakítása eredményezheti. A budapesti építőtevékenység gazdaságtalan, antiszociális, szem elől téveszti a fogyasztó és építető érdekeit. A városi bérházépítés elmaradt építő eljárások alapján, a lakók valódi szükségleteit nem ismerő alaprajzokkal indul meg. A sok egyéb hiba mellett főleg e két tény a drágaság okozója. Nincs gazdaságos, új eljárásokat ismerő vezetés, nincs egységes, előre kidolgozott munka- és időterv. Egyedül gyáripari sorozattermelés, új építő-anyagok és eljárások, építő-gépek, elhelyező-daruk beszerzése küszöbölheti ki az induló városi építkezések súlyos összegekbe kerülő hibáit.

A sorozat-termelés tökéletesít, olcsóbbít. A statikai követelményeknek 4–5 m.-enként lealapozott, vízszintes helyzetben vasbalszaluzott, készen felállított vasbeton keretszer-

kezettel felel meg. Az elhatárolást kettős, lég réteget bezáró salakbeton v. egyéb könnyű és olcsó falazat látja el. Számolva azzal, hogy lakó és építető eleinte idegenkedik, bemutatott tisztviselő-telep tervem — átmenetnek — égetett téglafalat tesz fel. A lapos tető ma már tapasztaltan bevált megtakarítás. Az alaprajz egyszerű, áttekinthető. Lényeges megtakarítást mai túlzott igények miatt csak a függőleges elrendezésben érhettem el. (L. a metszetet.) A nappali 3.50 m. magas hosszabb együttlétekre szánva. A háló-traktus 2.80 m., alatta a szuterén 2.50 m. belső magasságú. E redukálásoknak kellő szellőztetés mellett semmi hátrányuk nincs.

A lakás funkciója a következő: Az előszobából egy síkon a nappaliba és verandára jutok. A vegyes levegőjű háló és tartozéka csupán egy ajtón át torkollanak ide. Nívójuk pár lépcsőfokkal feljebb van. A fürdőszobában

vagy szárítóban gyűlik a szennyes és a szárítóból elővett teknőben történik a nagymosás. A vízmentes burkolatú, szennyvíz-elvezetéssel, vízvezetékekkel ellátott fürdőszoba, az öblögetésre ma is használatos kád mosásra teljesen alkalmas. Padlás nincs, a szárítás a közvetlen szárítóban történik, hol mozgó levegőről rácsos nyílás, esetleg a tetőn át húzatot létesítő légkürtő gondoskodik. Az előszobából egyenes lépcsőn jutunk a szuterénbe, e lépcsőt lefedő párhuzamos lépcsőn szabadból a terrasra. A lenti konyha kerti munkák, palentálások elvégzésére is elég nagy. A lejáró lépcső alatt tüzelő-raktár van. Kert felőli oldalán a konyha a szabadból is megközelíthető.

Terrasz a veranda és előszoba felett. A

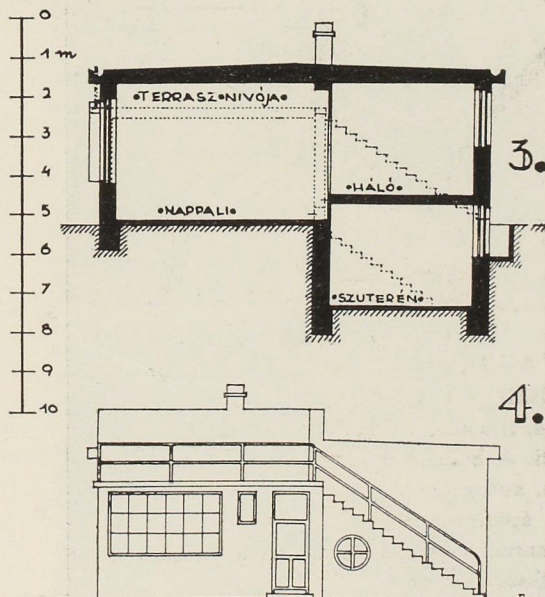
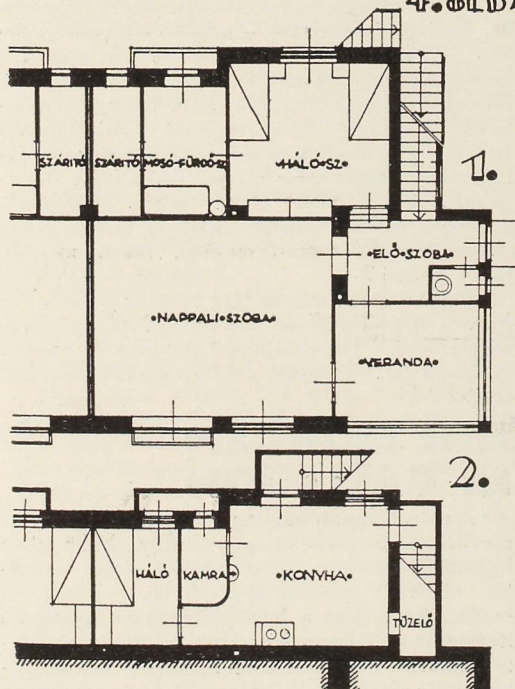
tetőtől szélmentesítő vékony fal választja el. A szabadbóli feljutás nem kényelmetlen, mert a terraszt csupán derült időben használjuk.

A kettős családi ház kiterjedt tisztviselő- v. munkástelep egysége. A főbejárás a-nál van. A két szembefordult házsor között tágas, kertes, gyepágys udvar levegő-tisztító vízmedencékkel és homokkal gyerekeknek. A házsorok megett minden lakáshoz cca 200 m² veteményes-virágoskert (b). Minden ház lehetőleg kelet-nyugati orientálású.

Egy lakás lakóterülete 100 m², belső légtere 300 m³. Építési költsége (mai építési eljárások drágító alkalmazása esetén) 380 m³ × 350,000 K = 133.000,000 K = 10,640 P.

FORGÓ PÁL

1.A.KETTŐS.LAKÓHÁZ.ALAPRAJZA.2.A.SZUTERÉNYJE.3.METSZETÉ.
4.OLDALHOMLOKZATA.

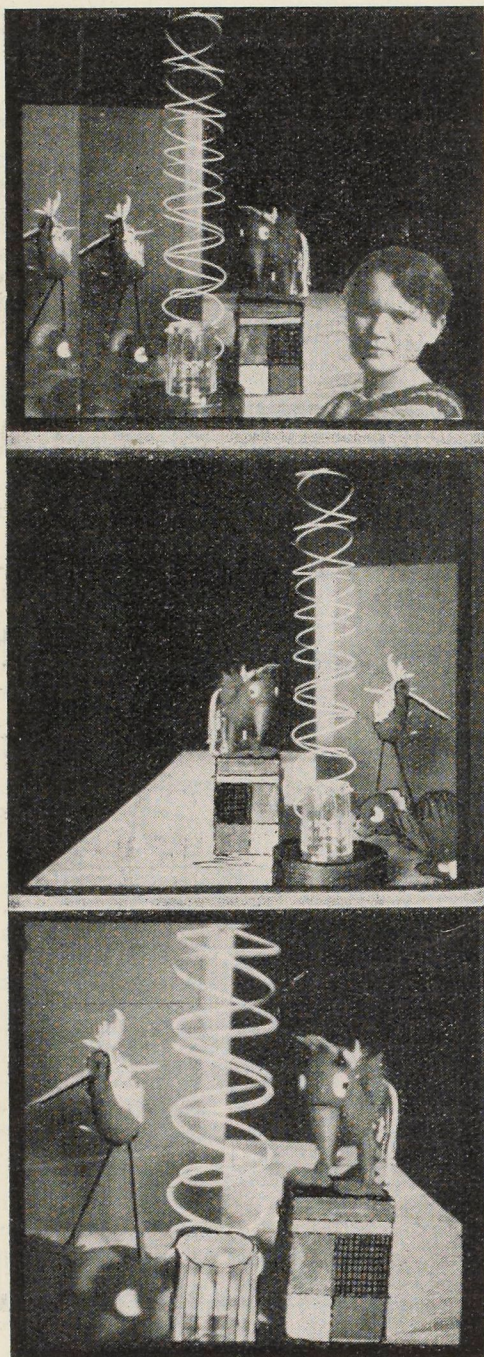

1

9

2

7

Fotókompozíció Nagy Piros játékmell-
jeiből — Szélpál Árpád felvétele

A NEKDOTÁK AZ ÍRÓI FELELŐSSÉG

Éppen kikészítettem a papirost, amikor két detektív lépett a szobába. „Fogjon hozzá kérem, majd mi nézzük” mondta az egyik és letette a kalapját az asztalra. Erélyesen tiltakoztam a beavatkozás e formája ellen. „És még azt állítja, hogy ártatlan!” kiáltotta a másik. „Hiszen itt a kezemben a bizonyíték!” és meglobogtatta a fehér papírlapot. „Ártatlanságának tudatában nem halogatta volna hetekig az írást.” mondta megfontoltan az első. A bizonyítékok súlya alatt megtörve követtem őket a Salétrom-utcai őrszobába. A rendőrfogalmazó, aki elintézett, zsidó volt.

PORCELLÁNEDENY- EXPORT

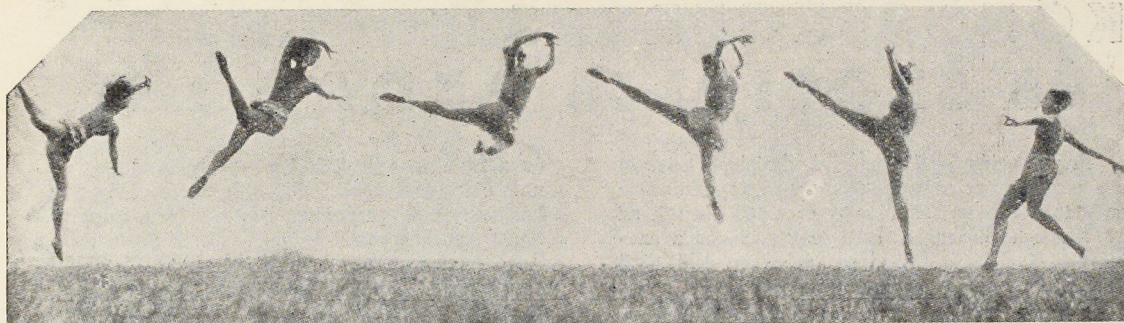
A tervet egy budai kávéházban dolgoztam ki, kértem árajánlatot a miskolci fayencegyártól. Ajánlat: azonnali szállítás, 22 százalékos rabat, előnyös fizetési feltételek. Most kellene felmenni Krausz Simonhoz. Ha a nagytőke beszáll, el tudom látni Albániát. Fantasztikus? Itt van a kezemben a szkipetár levele: korlátlan mennyiséget vesz át, scudiban fizet. A forgalmi költséget az arbitrázs fedezi. Három hónapról van szó: február, március, április. A fák lebeszélnek Krausz Simonról, mért, másnak nincs pénze?

Brechstein hónapok óta levelez velem. Vas helyett fayence. Nem fair dolog? Összetörnek az edények? Öszvérháton? A törés? A vám? A disconto? Ki fizeti a differenciát? Én nem.

AMI SE INGEN SE GALLÉROM

Az üres lépcsőházban délután két órakor megjelent a piroskalapos hölgy. Felment a harmadik emeletre és csengetett. Nem nyitottak ajtót. A piroskalapos hölgy megnézte a lakók címtábláját a lépcsőházban és felment a harmadik emeletre. Árvalányok jöttek a padlásról, apácák követték őket: szürke ruhácskáikat fújta a szél: sorfalat álltak a lépcső két oldalán és átengedték maguk között az idegen asszonyt. A piroskalapos hölgy elvonult közöttük és csengetett. A menet le sem ért még, a piroskalapos hölgy újra lenn volt és igen lassan és megfontoltan felfelé indult a lépcsőn. Abban a pillanatban megszólalt a kintorna az udvaron. A lakók nem hallották a csengetést, mert a csengő nem szólt. A piroskalapos hölgy lement és elindult felfelé a lépcsőn. „Ilyen erőszakos nőszemélyt még nem láttam!” mondta a házmesterné. Ki volt a piroskalapos hölgy? Csicsóné.

NÉMETH ANDOR

Analitikus filmfelvétel

A FILM ÉS A TESTKULTURA

A XX. század, de különösen a háború utáni idők egyik legkarakterisztikusabb jelensége: az aktív tömegmozgalmak kifejlődése volt. A mai ember akciói sohasem individualisan elszigetelt jelenségek, minden esetben egy bizonyos irányú tömegmozgalom megnyilvánulásai. Így váltak tömegmozgalmakká a politikai akciók s így sok másan kívül a testkultura, a sport is. A korszellem egységre, törekvésre a legtipikusabban a filmben mutatkozott meg.

A tömegmozgalommá nőtt testkultura és a tömegművészetté fejlődött film között ez a tömegi jelleg az egyik lényegbeli hasonlóság. A másik, mindkettőnek belső strukturális azonossága: a mozgás.

A testkultúra, a test ápolása, erősítése bizonyos izmoknak bizonyos irányba való mozgásával. A film a kétdimenziós síkra konstruált térbeli mozgás időbeli megnyilvánulása. Mind a kettő, mint mozgás van jelen s mind a kettőnek megvan a maga belső törvényszerűsége által deteminált aktivitása. De az egyik élő organizmusé, a másik egy technikaié s mivel a modern ökonomikus világszemlélet embere semmit sem produkál önmagáért. meg kell, hogy találja azt a módot, amellyel a két külön síkon történő mozgás közös nevezőre hozható: a filmművészet és a testkultura pedagógiai szempontjából.

A probléma veleje éppen ezért az: miként a sportot és tornát a mindinkább elmechanizálódott gépi termelésben egyoldalu mozgásokat végző mai embernek ökonomikusan felhasználnia úgy, hogy egyrészt a test minden része egyformán fejlődjék, másrészt, hogy az idegesség, a nyugtalanság motorikus erőit a test önmaga regenerálására váltsa át.

A testkultúra alapmozgásaiban új ritmust igényel, hogy fentvázolt feladatait elvégezhesse. Új eszközökre van tehát szükség, amely a testkultúra új ritmusát egységes formában kifejezze és a tömeg felé közvetítse. A régi eszközök, mint pl. a könyv, hasznavehetetlen, mert individualisak, mert belső lényegük távol áll a testkultúra belső lényegétől. A könyv a

ritmus, a mozgás helyett szavakat ad, amelyeket, eltekintve attól, hogy nem is mindenki érti meg, mindenki másként értelmezhet.

Itt van azonban a film, amely mozgásban adja a mozgást, egységes formában, mindenki részére hozzáférhetően. Ez az a pont, ahol a film technikai organismusának az aktivitása átvihető az élő organismusba, sokszor a valóság példaképeinél is eredményesebben.

A film apró mozgásrészek folyamatos összetevődése. A mozgásrészeket a felvevőgép lencséje egy-egy filmkockára rögzíti meg. Ez teszi lehetővé a mozgásanalist. Ha a felvevőgép a rendesnél gyorsabban működik, az egyes filmkockákra kevesebb mozgásrész jut, az egész szallagra azonban teljes egészében rákerül a mozgás, nem vész el be öle semmi sem. A vetítésnél, éppen mert a mozgás teljes, a rendesnél lassabban fog megjelenni s így minden kis részében megfigyelhetővé válik. A mozgásoknak ez a felbontása szabad szemmel sohasem volna lehetséges, holott pedagógiai szempontból igen fontos szerepe van. Mert a mozgásanalizissal megállapítható például az, hogy valamilyen izom munkaközben milyen terjedelmű és intenzitású mozgást végez s ugyancsak megállapítható, hogy a testfejlesztés érdekében kifejtett mozgás kiegészíti, illetve ellensúlyozza-e a munkaközben végzett mozgást. Mindennek persze természetes velejárója az is, hogy valamelyik atlétának egy-egy kiváló teljesítményét át lehet menteni a maradandóságba, a legrövidebb idő alatt a világon mindenütt be lehet mutatni, úgyhogy abból mindenki tanulhat.

A film meglát, egységesít és tanít, tehát egyenesen felkínálkozik a testkultúra számára. S mégis mindezt ideig alig használták fel. Ma már látjuk, csak a minél nagyszámú **aktívan** sportoló tömeg jelenléte fogja tudni kikényszeríteni azt, hogy az esztétizáló és szórakoztató produktumok mellett a specialis pedagógiai filmek is megszülessenek.

GRÓ LAJOS

KÖZÖSSÉGÉRZÉS ÉS SZOCIÁLIS PEDAGÓGIA

A pubertás testi és lelki krízisei közben lép először az egyéniség egységét kialakító faktorok közé a **közösség érzése**. Ennek az érzésnek a pubertás előtti szerepét és a személyiségi ideál fejlődése közben kiütköző konfliktusát elméletileg még nem sikerült megvilágítani. **Adler Alfréd individuálpaszichológiájának** és a nyomában felmerült pedagógiai elméleteknek is ez a leghomályosabban körülírt legtöbb félreértésre és félremagyarázásra alkalmat adó fogalma.

Mi a közösségérzés? Bennünk él-e a priori, belénk implantálható-e és kiürítható-e belőlünk s végül szerepet játszhat-e az új embertípus érzelmi világának kialakításában?

A pubertás fiziológiai folyamatában három stádiumot szokás megkülönböztetni, melyeknek kísérő jelenségeit a belső szekréciók tudománya, az **endokrinológia** a különböző korokban különböző intenzitású mirigyek működésével hozza összefüggésbe. A pubertás első fázisában, a **pubescenciában** a végtagok növekedését meghatározó pajzsmirigy befolyása alatt áll az egész organizmus, a másik fázisban, az **adoleszcenciában**, az ivarmirigyek küzdenek a mellékveserendszerrel az elsőbbségért s az utolsó stádiumot a **maturitást**, az intersticiális (pubertás) mirigyek uralma és a másodlagos nemi jellegzetességek ezt követő megjelenése jellemzi.

A fizikai szexualitás kifejlődésével párhuzamosan az addig nagyobb részt befelé fordított autoerotikus ösztönök hirtelen lendülettel fordulnak a külső világ felé s egy paroxizmusig fokozható idealizálás és szinte vak rajongás ébred a gyermekben, amely természetesen nagyon rövid időn belül keserű kiábrándulásokhoz vezet. Az apa és az anya, a tanárok, a jóbarátok és a gyermeki képzelet egyéb hősei a szexuális és a gazdasági valóság lealacsonyító környezetében lehullatják azt a burkot, amelyet a csodálat és a lelkesedés köréjük épített. A fiatalember belső szétszakitottságában észreveszi, hogy a kívülálló világ nem érti meg, de még ha megértene sem adná meg neki az őt megillető pozíciót.

A normalitás egyedüli mértékeként lép fel ekkor általános érvénnyel a közösség érzése, amely magában véve negatívum és csak beteges esetekben manifesztálódik hiánya a környezettel szembenálló **autisztikus** érzésmódban. Az én iránt való érdeklődés felmerülésével, az önanalízis és a lelki inverzió során az egyéniség kettős életre kényszerül s a külső realitásokkal szemben mind nagyobb teret töltenek be az érvényesülési törekvések

és a hatalmi szituációk fantasztikus álmái, Ennek a konfliktusnak következményeképpen jelentkeznek a pubertás neurózisai s mint néhány modern pszichiáter (**Ch. Bühler: Das Seelenleben der Jugendlichen Jena, E. Springer: Psychologie des Jugendalters, Leipzig. 1924.**) feltételezi: a nemi érettség korában a gyermek magára ölti a szizofrénia több jellegzetes vonását.

A lelki funkciók teljességének karakterisztikuma az a képesség, amellyel az egyén szekszuális és hatalmi törekvéseit a külvilág realitásaival össze tudja egyeztetni, a lélek természetes kiegyensúlyozottsága pedig minden esetben a pubertás pszichikai inverziók felé vezető élményeinek és a velük szemben felmutatott ellenálló erőnek a függvénye. A **szociális pedagógia** feladata ma elsősorban az, hogy a pszichének ezt a két ellentétes hatóerejét állandó egyensúlyban tartsa, mind az individuum, mind pedig a közösség érdekében.

A szociális nevelési metódus ideálja ma még nem lehet azonos Winecke politikamentes pedagógia-elméletével, de legfőbb célkitűzése már ma is az, hogy az egyénnek a lelki abnormitásokhoz vezető autisztikus érzésmódja után a gyermek tudatvilágából az osztályhelyezetttség és a társadalmi különállás **autiszticizmusát** kikapcsolja.

A pubertás, illetőleg annak utolsó fázisa: a szexuális maturitás félelmes és szokatlan színekkel festi át az egyén életkörülményeit. Ez egyrészt a nemiség és a tágabb értelemben vett erotika útjainak beteges szétválását (nárcizmus, homoszexuális, mazochista perverziók stb.) másrészt az egyéni elszigeteltség védőállásába-való kényszerű visszahúzását vonja maga után. A közösség szellemében való nevelésnek következképpen nem lehet feladata egy új és addig ismeretlen érzést oltani a gyermekbe: a közösség érzése benne él az individuumban a pubescenciát megelőző korokban is. A szociális nevelés programja azonban a gyermeki libidó által preformált primitív közösség kollektívebb határokig érő kiszélesítése. Ez a nevelés természetesen egy etikai többlet követelményeivel lép az egyén elé. A gyermeknek el kell fejtenie a polgári ökonómiának a minimális befektetésről és a maximális haszonról szóló legfőbb elvét.

A kollektív individuum maximális teljesítő készséggel és maximális igényességgel áll szemben a világgal.

ERG ÁGOSTON

AZ ÖLTÖZKÖDÉS SZOCIOLÓGIÁJÁHOZ

Mint minden társadalmi ténynek, vagy jelenségnek, úgy az öltözködésnek is meg van a maga osztály-jellege. Ha a kapitalista társadalmi rendszert megelőző korbá tekintünk vissza, ott látjuk a különböző rendeket, amelyek a külsőségekben is szigorú határvonalat húztak az egyes rendek, kasztok között. A papi reverenda, nemesi kard, a magisztrátusi talár, a polgári kalap s a katonai uniformis mindmegannyi jelvényét képezi bizonyos privilégiumnak. Azonban egy kaszt nemcsak a látható, külső jelek által válik felismerhetővé. Ezek mögött a jelek mögött még megvolt a törvényes distinkció is. De mi disztíngválja a polgárt?

A burzsoáziának, mint osztálynak a konturjai nincsenek jogilag elhatárolva. Oda bárki bemehet, akinek pénze van s kiesik, mihelyt ő rosszul, vagy a konkurrens jól spekulált. Ami megkülönbözteti a polgárt, ez a „disztíngváltság.”

A „disztíngvál” ellentéte a „közönséges.”

A „jólnevelt uriember” szempontjából disztíngváló lehet az is, amit kívülről láthatunk, ami őt körülveszi. Ilyen például a ruha. A köztudatban az emberi ruházatnak többféle rendeltetése lehet és van. 1. Hygiéniai, 2. Szeméremvédelmi, 3. Esztétikai, 4. Megkülönböztető.

E négy rendeltetés közül a legelső a leghasznosabb, de úgy tekintik, mint a legkevésbé fontosat. Ha időrendbeli egymásutánban vizsgáljuk a ruházat rendeltetését, a hygiénikus szemponttal igen későn találkozunk. A szeméremvédő rendeltetés nagyon régi és egyetemes. Az angol antropológiai iskola szerint a ruházat eredeti rendeltetése esztétikai volt. Ez a szempont, bár sok argumentummal támaszthatják alá, mégis erősen vitatható.

A legszembeötlőbb jelenség, amit a divatnál észlelünk, az uralom az egyének felett. Az erkölcsi és értékítéletek változnak korok és termelési rendszerek szerint, a divat ítélet azonban parancsoló, mert örökös. „Le ridicule tue”, mondja a francia burzsoá példabeszéd; a divat követelődzőbb a becsületnél.

A második jellemvonása a divatnak az uniformitása. Mindenki kénytelen a másikkra hasonlítani. Úgy kell tenni, mint a többiek. Nem szabad túl feltűnni. Eredetiskedni az annyi, mint izolálni önmagunkat a társadalomtól. Ha ruházatunkon bármilyen, a divat törvényei ellen vétő dolog észlelhető, már látjuk a szemekben, sőt halljuk is, „hogyan lehet ezt ide beengedni?” vagy „egy ilyen alak” csak nem megyünk végig az uccán.” Mindazonáltal a divat enged egy kevés helyet az egyéni fantáziának.

Mindenki és ez főleg a hölgyekre vonatkozik, variálja a dolgokat saját egyéniségének megfelelően. De természetesen bizonyos hatá-

ronkon belül. Az egyéni újításoknak a divat határain belül kell mozogni. De ha az újítás elmenne az excentrikusságig, kész a botrány. Amint a kosztüm nem jelöli eléggé markánsan azt a társadalmi miliőt, amihez tartozunk, akkor az újítás tulment a megengedett határon. Esztétikai szempontból a divat követeli az újítást és nem tűr sem másolást, sem utánzást, de ugyanakkor rákényszeríti az uniformitást a társadalmi szolidaritás elve alapján. Ezért van, hogy nem a burzsoá az, aki a divatot csinálja. A divatot azok csinálják, kik nem félnek attól, hogy túl feltűnőek lesznek sőt ellenkezőleg. Amint azonban az újdonság nem túl feltűnő többé, a burzsoázia azonnal befogadja. Természetes, ez nem tart soká, mert amint túlhalad osztálya keretein, már is közönségesé vált.

A polgár öltözete zsákszerűen fedi testét. A test mozgásához szükséges elkerülhetetlen ráncok a lehető legalacsonyabb fokig redukáltak. A szabók zseniális módon igyekeztek helyrehozni a természet „tévedését”, amely lehetővé teszi a térdnek és a könyöknek hajlítását. A polgár gesztusai rövidek. Kerüli a széles s heves mozdulatokat, egyszerűen tud járni, leülni, felkelni, enni és beszélni anélkül, hogy a legkisebb mértékben is zavarná ruhája rendjét, egyszerűen utánozza a viaszfejú próbababákat. Egyedül a fehérnemű az, amelyik puha. De csak azért, mert nem látszik, az ing eleje azonban már pléhkeménységű. Úgy látszik, a polgár arra törekszik, hogy megjelenésében marionette benyomását keltse.

A sport térhódításával új, speciális, emberibb ruhák jöttek divatba, de ezekben természetesen csak a sportnál szabad megjelenni. Bicikli-nadrág elképzelhetetlen bicikli nélkül, s tenniszruhában csak rakettel szabad megjelenni. Egy pár évvel ezelőtt még azt hittük, hogy a térdnadrág kiszorítja a kényelmetlen és formátlan hosszúnadrágot, a pantaló azonban hosszú életű.

A modern burzsoánál a ruházatnak nincs díszítő (esztétikai) jellege.

A kosztüm csak disztíngvál. A férfielegancia, ha nélkülöz is minden díszet, mégis raffináltabb, mint a nőké. Ez az elegancia: korrektség. A jólöltözött férfi annyi, mint korrekt uriember. És csodálatos, a burzsoázia hölgyeinek esztétikai követelményeit teljesen kielégítik a ruha merevsége és szárazsága. Természetesen, a tudtukon kívül nem a szépség az, ami tetszik. Esztétikai ítéletük osztályítélet. A korrekt uriember tetszik az osztályabeli hölgyeknek, nem azért, mintha tényleg elegáns volna, hanem, mert „tökéletes polgár.”

A polgár azt hiszi magáról, hogy ő a társadalom elitje. Azért megvet minden külső pompát a ruházaton, amely a gazdagságot

szimbolizálná. A polgári férfidivat **dísztíngvál** és ugyanakkor **egalizál**. Jól öltözni burzsoáz szempontból, valóságos raffinált művészet.

A parvenü gyakran rosszul, de még inkább túl jól öltözik.

A női divat megőrizte a maga mindenkori ragyogását. Burzsoáz családban a férfi viseli a terheket s a maga jelentőségét felesége pompáján keresztül juttatja kifejezésre, a nő pedig a társadalmi rangját, férje tiszteletreméltó egyszerűsége, merevsége által erősíti meg.

Mint a gazdasági életben a burzsoázia nem

a szükségletek kielégítését tartja szem előtt, hanem a profitot, úgy az élet egyéb megnyilvánulásaiban, ha öntudatlanul is, nem a lényeg az, amire törekszik, hanem az osztály-jelleg kidomborítása. A társadalmi intézmények evolúciója párhuzamosan halad a gazdaságival. A felülepítmény korok szerint változik. Hogy az emberi ruházat elérje valódi hivatásának beteljesítését, szükséges, hogy maga a társadalmi alépítmény, a gazdasági intézmény megváltozzék.

WESSEL LÁSZLÓ

TECHNIKA A TERMÉSZETBEN

Még egészen új és szélesebb körökben úgy szólván teljesen ismeretlen az a tudomány, mely azt tűzte ki feladatául, hogy a természetben található technikai jelenségeket tanulmányozza és egyben bebizonyítsa azt, hogy ugyanazok a törvények, melyek alapján az ember a gépeket (tág értelemben véve) létrehozta, az élő természet világában is érvényesek. Néhány példával akarom ezt megvilágítani.

Ha különböző tüleveleknél az ágak összetételét tüzetesen megvizsgáljuk, úgy azt fogjuk látni, hogy az ág alsó farésze vörös, a felső része fehér színű. Ennek a jelenségnek fontosságát rögtön felismerjük, ha arra gondolunk, milyen mechanikai igényeknek van az ág kitéve. Az ág felső részét állandóan egy bizonyos légáramlat éri, ezzel szemben ez alsó résznek egy bizonyos nyomást kell elbírnia. Vizsgáljuk meg pontosan a fa tömörségét, arra az eredményre jutunk, hogy a pirosas fa nyomással szemben ellenállóképesebb, a fehér fa pedig a légáramlatot bírja jobban. Az ágak farészeinek (nem kérge) anatómiai összetétele olyan, hogy azok a sejtek, melyek a nyomásnak vannak kitéve: mindig a keményebb vörös fában találhatók fel.

Vannak azonban más technikai problémák is, melyek erősen foglalkoztatnak bennünket. Mi a villamos világítást a legökéletesebb világításnak tartjuk, pedig a természet sok növény-nél és állatnál a világítást (fényt) sokkal egyszerűbb módon hozza létre. Míg a villamos világításnál az izzódrót csak akkor világít ha azt egy bizonyos hőfokra fellemelegítjük és ezáltal egy nagyobb mennyiségű villanyenergia hő formájában teljesen elvész, a természet ezt a haszontalan és nem is jelentéktelen pazarlást nem ismeri. Ez a természetes világítás, amelyet

számos növény-nél és állatnál megtalálunk, kémiailag keletkezik, **hideg** és így elmarad az áram pocsékló felmelegítés. Sok tengeremélyi állat is felvan szerelve ilyen világítóeszközökkel.

Sokan hihetetlennek fogják tartani, ha kijelentjük, hogy a ponty manométerrel van felszerelve. Thilo annakidején már bebizonyította, hogy a halak úszóhártyájukon elhelyezett manométer szerű eszközeikkel megtudják mérni a levegő nyomását. Ha nem rendelkeznének ilyen felszereléssel akkor nagyon könnyen megeshetnék, hogy a víz felszínéhez tíz méternél közelebbre jutott ponty úszóhártyája megrepedne, mert a víz nyomása ilyenkor egy atmoszférával kevesebb lesz. Ez az úszóhólyagon lévő légnyomást mérő eszköz ugyanazt a szolgálatot teljesíti, mint a manométer a gőzkazánál.

Ugyanez a kutató még több példát hoz fel arra nézve, hogy hogyan működnek ezek az „elő gépek”. Így sikerült kimutatni, ahogy a vipera méregfogja komplikált mechanikai berendezéssel működik tolóforgattyú szerkezet.

Hogy a legtöbb állat ízületei olyan szerkezetűek, mint a gépek mozgórészei (Maschinen-gelenke), ez már abból is világosan kitűnik, hogy például a tuskés hal háttőviseinek felállítására egészen kifejlett fogaskapcsolóval rendelkezik. Ezek a bekapcsolószerkezetek az állatoknál arra szolgálnak, hogy az izomerőt kimélik, mert minden esetben, ahol arra van szükség, hogy egy testrész huzamosabb ideig ugyanabban a helyzetben maradjon az izommunka megtakarítására ezeket veszi igénybe. Az élő gépek iörvényeibe való mélyebb behatolás, az állati mechanizmus alapozott megismerése, sokban segítségünkre lehet gépeink tökéletesítésénél. **Dozent Ewald Schild, Wien**

DOKUMENTUM

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V. KER., SZIGET UCCA 16. I. EMELET 14. SZ.
SZERKESZTI ÉS KIADJA KASSÁK LAJOS

ELŐFIZETÉSI ÁRA

EGY SOROZATRA (10 SZÁM) 14.40 P

FÉL SOROZATRA (5 SZÁM) 7.20 P

A „DOKUMENTUM” MINDEN EGYES KÖZLEMÉNYEÉRT A SZERZŐ FELEL
PHÖBUS NYOMDA, TELEFON: 133—98. A NYOMDÁÉRT FELEL: RASOVSKY ÁRPÁD

Speciális Szanatórium és Diétás Gyógyintézet Pöstyén-Fürdő

Ideális komfort. Igen mérsékelt árak. Bővebb felvilágosítást nyújtanak az orvosi vezetők

Dr. SCHMIDT LÁSZLÓ
ÉS Dr. WEISZ EDE

SIMPLON NAGYKÁVÉHÁZ

**Színházi vacsora
Hideg és meleg ételek**

**VIII., József körút 8.
Igazgató: Upor József.**

DELMÁR J.

HÉT NYELVŰ HITES TOLMÁCS
WURM UCCA 3. SZÁM ♦ LIPÓT 969—29

BUDAPEST, V.
NÁDOR UCCA 21
TEREZ 71—33

HATSCHÉK ÉS FARKAS

LEGJOBB
FÉNYKÉPEZŐ
GÉPEKET ÉS
ALKATRÉSZEKET

CÉGNÉL VÁSÁROLHAT
BUDAPEST

FIOK: VI, ANDRÁSSY UT 31. SZÁM FŐÜZLET: IV, KÁROLY KÖRUT 26

**a dokumentum kiadásában megjelent
nádass józsef: megy körben az arc című
új verseskönyve. ugyancsak a napokban
jelent meg kristóf károly: mester csapás
című első verseskönyve. a kötetek ára. **2** P e n g ő**

ROYAL

APOLLO

Mozgószínház

Erzsébet körut

**A citadella
k é m e**

kémkedési történet
hét felvonásban

Főszereplők:

**William Boyd
és Jetta Goudal**

**Én vagyok
a gyilkos**

7 felvonásos dráma

Főszereplő:

L. Barrymore